

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

AZƏRBAYCAN AVTOMOBİL YOLLARI DÖVLƏT AGENTLİYİ

Regional Yollar və İnkışaf Layihəsi

Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər üzrə Çərçivə Sənədlərinin (ƏMSMCS)
hazırlanması
KÖCÜRÜLMƏ SIYASƏTİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ SƏNƏDİ (KSÇS)

Fevral 2021

MÜNDƏRİCAT

Akronimlər və qısaltmalar	i
Terminlərin izahı.....	ii
1 Ümumi məlumat.....	1
1.1 LAYİHƏ HAQQINDA	2
1.2 KSÇS miqyası və DB ƏMSS 5 üçün əsaslandırma	5
1.3 Layihənin potensial sosial və köçürülmə təsirləri	7
1.3.1 Texniki-iqtisadi Araşdırmadan alt komponent 1.1 və LKQ (Layihə Konsepsiyası Qeydi).....	7
1.3.2 Komponent 3 haqqında əsas məlumat	9
2 Hüquqi Çərçivə	10
2.1 Milli Hüquqi Çərçivə və Siyasetin tətbiqi	10
2.2 Dünya Bankının ƏMSS 5	12
2.2.1 ƏMSS 5 Məqsədləri və Tətbiq sahəsi.....	12
2.2.2 ƏMSS 5 Tələbləri:	14
2.2.3 Köçürülmə Planlardakı Tələblər	15
2.2.4 Borcalanın ƏMSS 5-ə əsasən tələb etdiyi tədbirlər	16
2.3 Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə	17
2.4 Köçürülmə Siyaseti Çərçivəsinin prinsipləri	19
3 Uyğunluq və hüquqlar matrisi	21
3.1 Kompensasiya və son tarixlə əlaqədar hüquq	21
3.2 Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin tərifi	21
3.3 Hüquqlar Cədvəli.....	22
3.4 İtirilmiş və təsirə məruz qalan əmlakın qiymətləndirilməsi və kompensasiyası	25
3.4.1 Torpaq üçün kompensasiya.....	25
3.4.2 Bitkilər üçün kompensasiya	26
3.4.3 Odun və meyvə ağacları üçün kompensasiya.....	26
3.4.4 Bina və Tikililər üçün Kompensasiya.....	26
3.4.5 İcma əmlakının yenidən qurulması və ya bərpası	27
3.4.6 Həssas qruplar üçün müavinətlər və yardım tədbirləri	27
3.4.7 Gəlir zərərinin kompensasiyası	27
3.4.8 Digər kompensasiyalar	28
3.4.9 Kompensasiya üsulları.....	28
3.4.10 Kompensasiyanın ödənilməsi qaydaları	29
4 KP-LƏRİN YOXLANILMASI, HAZIRLANMASI VƏ TƏSDİQLƏNMƏSİ	
PROSESI.....	29
4.1 Köçürülmə Təsirlərinə dair yoxlama.....	29
4.2 Yoxlama vərəqəsi	30
4.3 Əsas və sosial-iqtisadi məlumatlar	30
4.4 Layihə Komponenti KP sənədinin hazırlanması	30
5 İcra qaydaları	31
5.1 İnstitucional tənzimləmələr - vəzifə və öhdəliklər cədvəli	32
5.1.1 Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AYDA)	32
5.1.2 AYDA –Torpaqlama şöbəsi (AYDA-TAŞ).....	32
5.2 Məşvərətlər	33

5.3	Köçürmə Siyasəti Çərçivəsinin Yenilənməsi	33
5.4	Monitoring və Nəzarət	34
5.4.1	Daxili Monitoring	34
5.4.2	Xarici Monitoring	34
6	Şikayətlərin baxılması mexanizmi	35
7	Cinsi təsir və qabaqlayıcı tədbirlər	36
8	Köçürülmə Planının (KP) Maliyyələşdirilməsi	36
9	Açıqlama	36
10	Əlavələr	38
10.1	Əlavə 1. Köçürülmə Planının Xülasəsi	38
10.2	Əlavə 2. İctimai Məşvərətlərin Protokolları	42

Təsvirlərin siyahısı

Təsvir 1: RYİL xəritəsi	1
Təsvir 2: Xüsusi göstəricilər daxil olmaqla Yenikənd - Biləsuvar Yolunun xəritəsi	8

Cədvəllərin siyahısı

Cədvəl 1: RYİL/RCDP üzrə Komponentlər	3
Cədvəl 2: Müşahidə edlən yol obyektləri	8
Cədvəl 3: Kompensasiyanın Təyin Edilməsi Cədvəli	22
Cədvəl 4: Kompensasiya formaları	28

Akronimlər və qısaltmalar

AAYL	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Layihəsi
TMQŞ	-	Təsirə Məruz Qalan Şəxs
NO	-	Nəzarət Orqanı
İƏT	-	İcma əsaslı təşkilatlar
AO	-	Alan Orqan
ƏMST	-	Ətraf Mühit, Sağlamlıq və Təhlüəsizlik
ƏMSÇS	-	Ətraf mühit və Sosial Çərçivə Sənədi
ƏMSİP	-	Ətraf Mühit və Sosial İdarəetmə Planı
ƏMSS	-	Ətraf Mühit və Sosial Standartlar
GƏZ	-	Gender Əsaslı Zorakılıq
AH	-	Azərbaycan Hökuməti
ŞBK	-	Şikayətlərin baxılması komissiyası
ŞBM	-	Şikayətlərin baxılması mexanizmi
BYİB	-	Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkışaf Bankı
MK	-	Məcburi Köçkünlər
TAŞ	-	Torpaq Alma Şöbəsi
DETAHQ	-	Dövlət Ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun
TAK	-	Torpaqalma və Köçürülmə
ƏİEP	-	Əməyin idarə Edilməsi Prosedurları
ÇİB	-	Çoxtərəfli İnkışaf Bankları
MN	-	Maliyyə Nazirliyi
QHT	-	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
ASC	-	Açıq Səhmdar Cəmiyyəti
ƏS	-	Əməliyyatlar Siyasəti
LTMQŞ	-	Layihə Təsirinə Məruz Qalan Şəxslər
LiQ	-	Layihə İdarəetmə Qrupu
RYİL	-	Regional Yollar və İnkışaf Layihəsi
TZ	-	Təhkim Zolağı
KSÇS	-	Köçürülmə Siyasetinin Çərçivəsi
AAYDA	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi
AAYDA – TAŞ,	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi - Torpaq Alma Şöbəsi
AAYDA- LiQ	-	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi – Layihə İdarəetmə Qrupu
TTNM	-	Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi
ƏMDK	-	Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi
CİZ	-	Cinsi istismar və zorakılıq
MTCOP	-	Maraqlı Tərəflərin Cəlb Olunması Planı
STQ	-	Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi
TT	-	Texniki Tapşırıq
WB	-	Dünya Bankı

Terminlərin izahı

Kompensasiya	Mövcud bazar qiymətinə əsasən bərpa dəyəri ilə Layihənin təsir edəcəyi və ya əldə edəcəyi aktiv üçün nağd və ya müvafiq formada ödəniş.
Məsləhətçi	Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi adından Layihə Məsləhətçisi
Son tarix	Siyahıyalma, inventarizasiya və sosial-iqtisadi araşdırmların bütün layihə üçün başlanğıc tarixi layihə üçün son tarix hesab edilir.
Müfəssəl ölçülərin aparılması	Layihənin təsirə məruz qaldığı torpaq sahələrinin və təsirə məruz qalmış əmlakin müfəssəl ölçülərinin aparılması və inventarizasiyası.
Hüquqlar	Zərərin növündən, dərəcəsindən və ya xüsusiyyətindən asılı olaraq TMQŞ-rə sosial və iqtisadi bazasını bərpa etməyə kifayət edən nağd pul və ya digər növ kompensasiya, köçürülmə dəyəri, gəlirin reabilitasiyasına kömək, köməyin göstərilməsi, gəlirin əvəz edilməsi/biznesin bərpaedilməsi daxil olmaqla bir sıra tədbirlər.
Torpaqalma	Kompensasiya əvəzində dövlət məqsədləri üçün bir şəxsin sahib olduğu torpağın hamisinin və ya bir qisminin dövlət idarəsi tərəfindən alınması ilə həmin idarənin sahiblənmə və yiyələnməsi prosesi.
Mülkiyyət hüququnun olmaması	Zəbt etdikləri torpaq üzərində heç bir nəzərəçarpacaq hüququ və ya iddiaları olmayan fiziki şəxslər, icazəsi, lisenziyası və ya qrantı olmadan özəl və ya dövlət torpağından istifadə edən insanlar, məs., torpaq üzərində və/ və ya zəbt olunmuş strukturlar və ya onların istifadə etdikləri strukturlar üzərində mülkiyyət hüququ olmayan insanlar.
Layihə təsirinə məruz qalan şəxslər (LTMQŞ)	Torpaq satınalması, yerdəyişmə və ya gəlirlərinitməsi ilə Layihənin təsiri altında düşən şəxslər dedikdə istənilən şəxs, ailə (bəzən Layihənin təsir etdiyi ailə kimi istinad olunur), firma və ya dövlət və ya özəl müəssisə nəzərdə tutulur. Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə bu səbəbdən daxildir: i) yol dəhlizinin, təhkim zolağının, svay özüllərinin və ya tikinti işləri sahəsinin birbaşa təsir etdiyi insanlar; ii) ağaclar və ya məhsullar kimi kənd təsərrüfatı torpağı və ya digər məhsuldalar mülkləri təsir altına düşmüş insanlar, iii) biznes işlərinə təsir göstərilmiş şəxslər və Layihənin təsiri nəticəsində gəlir itkisi yaşmış insanlar; iv) Layihənin təsiri nəticəsində işini/məşguliyyətini itirmiş şəxslər və v) layihə nəticəsində ictimai resurslara/ əmlaka girişü itirən insanlar
Bərpa dəyəri (tikililər)	Tikililərə gəldikdə “bərpa dəyəri” itirilən tikilinin bərpası və ya qismən təmiri üçün eyni ölçülü və keyfiyyətli və ya daha keyfiyyətli tikilinin inşası/ qismən təmiri üçün lazım olan materialların bazar qiymətləri, tikinti materiallarının tikinti ərazisində daşınması xərcləri, fəhlə və işçi qüvvəsinin dəyəri, hər hansı qeydiyyat və vergi xərclərini təşkil edən məbləğdir. Bərpa dəyəri müəyyən edilərkən mülkiyyətin ucuzlaşması və sökülcək tikiliidən əldə olunan materialların dəyəri nəzərə alınmayıcaqdır..
Bərpa dəyəri (torpaq)	Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar üçün “bərpa dəyəri” eyni məhsuldar potensialı və ya istifadəsi olan və təsirə məruz qalan torpaq sahəsi yaxınlığında olan torpağın layihədən əvvəl və ya köçürülmədən əvvəl (daha yüksək olan) bazar dəyəri və əlavə olaraq hər hansı qeydiyyat və sənədləşdirmə vergilərinin xərclərinin cəmidir.
	Həyətyanı torpaq sahələri üçün bu torpağın layihədən əvvəl və ya köçürülmədən əvvəl (daha yüksək olan) eyni ölçüdə və istifadədə olan, oxşar və ya daha təkmilləşdirilmiş ictimai infrastruktur şəraiti və

	xidmətləri olan və təsirə məruz qalan torpağın yaxınlığında yerləşən torpağın dəyəri və əlavə olaraq hər hansı qeydiyyat və sənədləşdirmə vergilərinin xərclərinin cəmidir.
İcarədar-şərik	İcarədar əkinçi və ya fermer-icarədar, yəni, məhsulun razılışdırılmış hissəsi üçün sahib olmadığı torpağıbecərən şəxş.
Ciddi təsir	20 % və ya daha çox layihə təsirinə məruz qalan əmlakını itirən və bununla LTMQŞ-nin kasıblaşmasına gətirən təsir
Həssas təbəqə	Yoxsulluq həddindən aşağı səviyyədə yaşayınclar, yaşıllar, qadın və uşaqlar.

1 Ümumi məlumat

Yollar Azərbaycanda dominant nəqliyyat növü kimi tanınır və milli iqtisadiyyatda onların rollarının vacib olacağı gözlənilir. Məhz bu səbəbdən də Azərbaycan Hökuməti (AH) daha yüksək hərəkətlilik, etibarlılıq və təhlükəsizliyi təmin etmək üçün yol şəbəkəsinin həcmində və keyfiyyətinə diqqəti artırmaq istəyir. Çoxtərəfli İnkışaf Banklarının köməyi sayəsində Azərbaycanda yol sektorunu əvvəlki illərdə əsas yolların yenidən qurulması ilə başlayaraq inkişaf etmişdir. Əvvəlki illərdə Dünya Bankı ilə Azərbaycan Hökuməti birlikdə Magistral (M) yolu olaraq təyin olunan əsas yollardan başlayaraq ölkənin yol şəbəkəsini yaxşılaşdırmağa yönəlmüş bir yol programı həyata keçirirdi. M magistral yollarının yenilənməsi/təkmilləşdirilməsinin tamamlanması sona çatmağa doğru olduğundan, növbəti addım olaraq ikinci və üçüncü dərəcəli yol şəbəkələri və ya yerli yolların (Y yollar) da yenidənqurulması nəzərdə tutulmuşdur.

Yol nəqliyyatının iqtisadiyyatda mühüm rolunu davam etdirmək üçün ikinci dərəcəli və yerli yolların bərpası gündəlikdə vacib bir məsələyə çevrilir. Bəzi bölgelərdə ikinci dərəcəli və yerli yollar yol sektorunun inkişafının diqqət yetirilməsi gərəkən əsas boşluqlarıdır. Bu, təklif olunan Layihənin həll edəcəyi əsas infrastrukturlardan biridir. Bu məqsədlə, Azərbaycan Hökuməti, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AYADA) vasitəsi ilə Dünya Bankı tərəfindən maliyyələşdiriləcək Regional Yollar və İnkışaf Layihəsinin (RYİL) planlaşdırılmasına başlamışdır. Bu layihə Yenikənd-Biləsuvar yol dəhlizinin bərpası və yenidən qurulması, köməkçi aqro-logistika infrastrukturunun inkişafı, yol sektorunu daxilində maliyyə davamlılığı və əməliyyat səmərəliliyinin təmin edilməsi üçün texniki yardım və institusional inkişaf dəstəyini əhatə edir.

Layihə, ölkənin sosial-iqtisadi problemlə, və inkişaf etməkdə olan Aran iqtisadi regionundakı Salyan və Biləsuvar rayonlarında, layihənin aşağıda göstərilən məsələləri azalda biləcəyi bölgədə yerləşir: (i) əhalinin rifah və həyat səviyyələri respublika ortalamasının altındadır; (ii) yaxşı ödənişli iş yerlərinin və ticarət imkanlarının olmaması; (iii) infrastruktur və xidmətlərin çatışmazlığı; (iv) nominal orta aylıq əmək haqqı ölkə ortalamasından təxminən yüzdə 40 faiz aşağıdır; və (v) bölgə əhalisinin əhəmiyyətli bir hissəsi sosial cəhətdən həssas olaraq qalır və yoxsulluq həddinə düşmə riski altındadır. RYİL xəritəsi aşağıda göstərilmişdir.

Təsvir 1: RYİL xəritəsi

İnvestisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün Dünya Bankının Ətraf və Sosial Siyasetində göstərildiyi kimi, Ətraf Mühit və Sosial Standartlar (ƏMSS) Borcalanlara mənfi ekoloji və sosial risklərin və layihələrin təsirlerinin qarşısını almaq, minimuma endirmək, azaltmaq və ya azaltmaq üçün kömək etmək məqsədilə təqdim olunur. Müvafiq olaraq, **ƏMSS 5 - Torpaqların alınması**,

Ərazidən istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər və məcburi köçürmələr¹ RƏİ Layihəsi üçün Köçürmə Siyasəti Çərçivəsinin (KCS) hazırlanmasında əsasları təmin edir. Bu Köçürülmə Siyasətinin Çərçivə Sənədi (KSÇS), Layihələrin Azərbaycan qanunvericiliyinə və xüsusən də Dünya Bankının ÖMSS 5 tələblərinə uyğun olaraq həyata keçirilməsini təmin edən siyaset və prosedurları təqdim etmək üçün hazırlanmışdır.

Layihənin icrası müddətində hazırlı KSÇS tələblərinə uyğun olaraq sahəyə müvafiq Köçürülmə üzrə Tədbirlər Planları işlənib hazırlanacaqdır. Bu KCS və Dünya Bankının Açıqlama Qaydalarının tələblərinə uyğun olaraq ictimaiyyətin müvafiq iştirakını və məlumatların açıqlanmasını təmin etmək üçün tədbirlər görüləcəkdir. Beləliklə, layihələrin hazırlanması və həyata keçirilməsinin ekoloji və sosial baxımdan davamlı olması təmin edilir.

1.1 LAYİHƏ HAQQINDA

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsinin inkişaf məqsədi Salyan-Biləsuvar yol dəhlizi boyunca təhlükəsiz, səmərəli və iqlimə davamlı nəqliyyat əlaqəsini təmin etmək və bazara çıxışı yaxşılaşdırmaqdır. Bu, Azərbaycan Respublikası üçün Hökumət və Bankın yoxsulluğun azaldılmasına yönələn və nəqliyyat şəbəkələrinin post-COVID-19 pandemiyası dövründə yerli inkişaf və iqtisadiyyatın bərpası üçün imkan rolunu əks etdirən ilk təşəbbüslardan biri olacaqdır. Bu cür yanaşma, yolu sərmayələrini iqtisadi, sosial siyaset və regional inkişafla sıx birləşdirərək sektorlar arası ölçüləri nümayiş etdirir.

Layihə aşağıdakı üç fəaliyyət sahəsini maliyyələşdirəcək:

- (i) İlk fəaliyyət sahəsi yol infrastrukturuna və köməkçi aqro-logistika infrastrukturuna investisiyaların qoyuluşunu əhatə edəcəkdir. Bu investisiyalar, modernləşdirilmiş/tekmilləşdirilmiş yol infrastrukturunun sosial-iqtisadi inkişafa təsirini maksimum dərəcədə artırmaq üçün yolların və bazarın əlçatanlığını dəstəklənməsinə kömək edəcəkdir. Qısa və orta müddətə etibarlı və dayanıqlı yol infrastrukturunu ilə tekmilləşdirilmiş logistikanın birləşməsi ondan faydalanan icmalarda məhsuldarlığın, yeni məşğulluq imkanlarının və ev gəlirlərinin artması üçün şərait yaradacaqdır.
- (ii) İkinci sahə, yerli icmalar üçün gəlir gətirmə imkanlarını yaxşılaşdırmaq məqsədilə yol kənarındaki obyektlərin (bazar yerləri, logistika obyektləri və digərləri arasında) dizaynını və təşkilini, yerli sahibkarlara bacarıqların artırılması üçün təlimlərin keçirilməsini dəstəkləyəcəkdir. Əvvəlki fəaliyyətlərin dizayni/layihəsi, layihə üzrə investisiyaların həyata keçiriləcəyi yerləri və əsas tipini müəyyənləşdirmək və prioritetləşdirmək üçün icmanın səfərbər edilməsinə əsaslanacaqdır. Yol kənarındaki obyektlərin layihələndirilməsinin vacib tərefi, bu obyektlərin ədalətli idarəetməsini və onların uzun müddətli istismarını və fəaliyyətini təmin edəcək uyğun idarəetmə modelinin yaradılmasına dəstək olmalıdır.
- (iii) Üçüncü sahə, yol istifadəçilərindən ödənişin qəbul edilməsi variantlarını təqdim etmək məqsədilə TD vasitəsilə yol sektorunu daxilində maliyyənin davamlılığını və əməliyyat səmərəliliyini dəstəkləyəcək və bununla da yolların saxlanması və istismarı üçün yeni gəlir mənbələrinin inkişafına imkan yaradacaqdır. Bu fəaliyyət sahəsi çərçivəsində, həm də ağır nəqliyyat vasitələrinin həddindən artıq yüklenməsinin qarşısını almaqla pisləşən/korlanan yol şəbəkəsi problemini həll etmək üçün texniki dəstək (məsləhət) göstəriləcəkdir. Yolun istismar və xərclərinin lazımı səviyyədə olmasını təmin edən əlavə gəlir mənbələrinə və əməliyyat tekmilləşdirilmələrinə sahib olmaq, bu layihə və digər yol investisiyaları çərçivəsində təqdim olunan yol infrastrukturunun uzunmüddətli dayanıqlılığının/davamlılığının təmin olunmasına kömək edəcəkdir.

¹ Mənbə (s. 53-64): <http://documents1.worldbank.org/curated/en/383011492423734099/pdf/The-World-Bank-Environmental-and-Sosial-Framework.pdf>

Regional Yollar və İnkişaf Layihəsinin məqsədlərinə uyğun olaraq dörd (4) komponentin aşağıdakı şəkildə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

Cədvəl 1: RYİL üzrə Komponentlər

Komponent		Alt/subkomponent
S/s	Adı	
1	Yolların əlaqələndirilməsi	1.1 Regional yolların bərpası
		1.2 Tikintiyə Texniki Nəzarət
2	Yol sektorunun dayanıqlılığı	2.1 Yol şəbəkəsinin idarə edilməsi sisteminin inkişafı
		2.2 Yol istifadəçiləri üçün ödəniş modellərinin hazırlanması
		2.3 Yol oxunun həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını alan sistemlərin inkişafı
3	Yerli inkişaf və logistika	3.1 Yol kənarı bazar və logistika obyektlərinin inkişafı
		3.2 Məsləhət və təlim təşəbbüsleri
4	Layihənin idarə Edilməsi və Təsirlərin Qiymətləndirilməsi	4.1 Layihə idarəetmə Qrupuna dəstək
		4.2 Əlavə əməliyyat bütçəsi
		4.3 Neticənin ölçülməsi və Təsirin Qiymətləndirilməsi

Komponent 1 - Yolların Əlaqələndirilməsi

Alt komponent 1.1 – Regional yolların bərpası. Bu alt komponent, M3 yoluunun 31.9 və 103.3 km arasındaki seçilmiş hissələrinin (ilkin/mövcud yol oxu) bərpasını maliyyələşdirəcəkdir. Yol kənarındaki bazarların və logistik obyektlərin tikintisinin dəyəri də bu komponent çərçivəsində maliyyələşdiriləcəkdir (Komponent 3-də planlaşdırılmasına və layihələndirilməsinə baxmayaraq).

Yol hissəsi yerli/milli yol təsnifatına uyğun olaraq II dərəcəli/kateqoriyalı yol kimi mövcud yol oxu boyunca yenidən qurulacaqdır. Yolun 54.4 km ilə 60.0 km arasındaki hissə Salyan şəhərinin sərhədlərinə düşür və fiziki vəziyyəti daha yaxşı olduğu üçün daha yüngül bərpa işlərinin görülməsi nəzərdə tutulur. Yolun Salyan şəhəri sərhədləri daxilində km 54.4 ilə km 60.0 arasındaki bəzi hissələri mövcud texniki xüsusiyyətlərinə görə daha yüngül bərpa işlərinin görülməsini nəzərdə tutur. Layihə, əhalinin sıx yerləşdiyi yaşayış ərazilərinə düzgün xidmət göstərmək və M3 avtomobil yoluna etibarlı bir alternativ təmin etmək üçün dayanıqlı/davamlı bir yol təmin edəcəkdir. Xüsusilə, yol, drenaj sistemlərinin həcmiin artırılması və körpülerin daşqın risklərinə uyğunlaşdırılması və digər dayanıqlı həlləri daxil olmaqla, iqlimə davamlılıq tədbirləri ilə təkmilləşdiriləcəkdir. Artan təhlükəsizlik məsələləri təkmilləşdirilmiş çiyinləri, yüksək torpaq yatağı və viraj hissələrindəki qoruyucuları, təkmilləşdirilmiş lövhələri və s. əhatə edəcəkdir. Yerli sakinlərin ehtiyaclarının son dizaynda/layihədə nəzərə alınmasını və yerli icmaların, xüsusən də avtobus dayanacaqlarının yeri, keçidlərin və/və ya digər giriş nöqtələrinin yerləşməsi kimi məsələlərlə bağlı məlumatlandırmanı/əks əlaqəni təmin edə bilməsi üçün yoluñ bərpası layihəsi ilə bağlı məsləhətleşmələr aparılacaqdır.

Alt komponent 1.2 – Tikintiyə Texniki Nəzarət. Bu alt komponent, 1.1 alt komponentində yoluñ bərpası üçün tələb olunan texniki nəzarət xərclərini maliyyələşdirəcəkdir.

Komponent 2 – Yol sektorunun dayanıqlılığı

Alt komponent 2.1 – Yol şəbəkəsinin idarə edilməsi sistemləri. Ağlılı nəqliyyat sistemlərinin (ANS) tətbiqi yolu ilə şəbəkənin idarə edilməsi və əməliyyat səmərəliliyini artırmaq üçün Texniki Dəstək. TD, elektron ödənişlərin yiğilması və ağır nəqliyyat vasitələrinin monitorinqi daxil olmaqla, şəbəkə daxilində idarəetmə sisteminin ehtiyaclarını və imkanlarını, habelə yol şəbəkəsinə təsir edəcək hava və geoloji təhlükələr barədə erkən xəbərdarlıq sistemləri daxil olmaqla digər Ağlılı nəqliyyat sistemləri (ANS) modullarını araşdıracaqdır. Alt komponent 2.1, alt komponentlər 2.2 və 2.3 üçün konteksti və arxitekturunu təyin edəcəkdir.

Alt komponent 2.2 – Yol istifadəçiləri üçün ödəniş modellərinin hazırlanması. Texniki Dəstək (TD), elektron ödəniş sistemi, yol vıqneti və digər oxşar sistemlərdən istifadə edərək Yol istifadəçilərinə ödəniş tətbiq olunması (YİÖTO) sistemlərinin inkişafına xüsusi diqqət yetirəcəkdir. Texnologiya ödənişli tarifləri fərqləndirmək üçün yeni üsullar təklif edir ki, bu yollara ən çox ziyan vuran və ya daha çox emissiya edən nəqliyyat vasitələrinin daha çox pul ödəməsinə imkan verir və bu da araşdırılacaqdır. Bu araşdırımada, texniki-iqtisadi əsaslandırma, yol istifadəçilərinə ödəniş tətbiq olunması (YİÖTO) texnologiyasının seçimi, ofis üçün tələbləri, idarəetmə, ödənişlərin toplanması və mühasibati, ödəmə istəyi, tənzimləmə məsələləri, ünsiyət kampaniyaları/ məlumatlandırma, texniki şərtlər və digər aspektlər nəzərə alınmalıdır.

Alt komponent 2.3 – Yol oxunun həddindən artıq yüklənməsinin qarşısını alan sistemlərin inkişafı. Ağır nəqliyyat vasitələrinin həddindən artıq yüklənməsinə nəzarət etməklə, hərəkət çəkisi (HC) texnologiyası və digər nəqliyyat idarəetmə sistemləri vasitəsilə yolun vaxtından əvvəl aşınmasının qarşısını alan sistemlərə xüsusi diqqət ayırmalı bağlı Texniki Dəstək göstərilməsi. Bu araşdırma, texniki-iqtisadi əsaslandırma, texnologiya seçimi, ofis üçün tələbləri, idarəetmə, icra və tənzimləmə məsələləri, texniki şərtlər və s. daxil olmaqla müfəssel sənədlərin hazırlanmasını əhatə edəcəkdir.

Komponent 3 – Yerli inkişaf və logistika

Alt komponent 3.1 – Yol kənarı bazar və logistika obyektlərinin inkişafı. Bu alt komponent yol kənarı bazarın və logistika obyektlərinin planlaşdırılması, inkişafı və onların icrasına rəhbərlik etmək üçün TD-in maliyyəsini təmin edəcəkdir. İnvestisiya qoyuluşu yerli icmalarla və yerli hakimiyət orqanlarının fəal iştirakı ilə planlaşdırma nəticəsində müəyyən ediləcək və layihələndiriləcəkdir. Vacib cəhət, faydalanan qruplar tərəfindən ədalətli istifadəni təmin edən və obyektin uzunmüddətli saxlanması və istismarını təmin edən, obyektləri idarə etmək üçün uyğun bir modelin hazırlanmasına dəstək olacaqdır. Layihə yol kənarındaki mövcud bazarların və logistika obyektlərinin yaxşılaşdırılmasına və / və ya seçilmiş ərazilərdə layihə yolu boyunca yeni obyektlərin yaradılmasına təsir edəcək. Alt komponentin fəaliyyətinin bir hissəsi olaraq qəbul edilən obyektlər kiçik bazarları, satış nöqtələrini, anbarları, soyuducu anbarları, qablaşdırma və paylama obyektlərini əhatə edəcək, lakin bunlarla məhdudlaşmayıacaqdır.

Alt komponent 3.2 – Məsləhət və təlim təşəbbüsleri. Tədris planının hazırlanması və daha sonra layihə ərazisində fəaliyyət göstərən kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına və aqro-logistika üçün xüsusi təlim və məsləhət xidmətləri göstərilməsi üçün TD-nin maliyyələşdirilməsi; məsələn, Salyandan Bakıya organik/üzvi qida məhsulları tədarük edən müəssisələr. Fəaliyyətlərə təhlükəsiz şəkildə işləmək və pandemiyanın yayılmasının qarşısını almaq üçün strategiyalar daxildir. Fermer qadınların və qadın sahibkarlarının ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcək, lakin təlim layihə ərazisində yaşayan icmalardakı hər kəs üçün açıq olacaqdır. Alt komponent, birgə ehtiyacların qiymətləndirilməsi və icmanın səfərbərlik işi ilə müəyyən ediləcək fermerlər, kooperativlər və iş qrupları kimi yerli faydalananların ehtiyaclarına uyğunlaşdırılacaqdır. Məsləhətçi və təlim təşəbbüsleri alt komponent 3.1 ilə də uyğunlaşdırılacaqdır. Məsləhət xidmətləri və təlimlər icma və kooperativ inkişafı, biznesin inkişafını, markalaşma, rəqəmsal savadlılıq (məsələn, e-ticarət və e-xidmət platformaları və tətbiqətmələrinin istifadəsində) və bu kimi sahələri əhatə edəcəkdir. Bəzi təlim fəaliyyətləri qadın sahibkarlarının ehtiyaclarına uyğunlaşdırılacaq və faydalananların ən azı 50 faizi qadınlar olacaqdır.

Komponent 4: Layihənin idarə Edilməsi və Təsirləri. Maliyyələşdirmə, heyətin xərcləri, əlavə əməliyyat xərcləri, layihənin həyata keçirilməsini və icraçı təşkilatın idarəetmə qabiliyyətini dəstəkləmək üçün fərdi məsləhətçilərin xərcləri və maliyyə auditü xərcləri də daxil olmaqla müxtəlif layihə idarəetmə funksiyalarını dəstəkləyəcəkdir. Əlavə əməliyyat xərcləri AAYDA

və LİQ işçiləri üçün təlim, ofis sahəsi və avadanlıqları, ofis üçün istehlak materialları, layihəni həyata keçirmək üçün tələb olunan nəqliyyat və sahə səfərləri, texniki, təhlükəsizlik və etibarlı aspektlərin idarə olunması üçün məsləhətçi köməyi, idarələrərəsə koordinasiya; nəticələrin monitorinqi; tamamlama icmalleri, təsirlərin qiymətləndirilməsi və nəticələrin monitorinqi və s. üçün də maliyyələşməni də əhatə edəcəkdir. Bu komponent, həmçinin Layihə Fəaliyyəti üzrə Təlimatının (POM) hazırlanmasını maliyyələşdirəcək və ilk növbədə layihə üzrə podratçıları və yerli icmaları hədəf alan COVID-19 təcili yardım planının hazırlanmasını dəstəkləyəcəkdir.

Alt komponent 1.1 çərcivəsində həyata keçirilən layihədən əldə olunan iqlimdən faydalananmanın bir hissəsi olaraq, daha yüksək yay istiliyinə, artan intensivliyə və müddətə səbəb olacağı gözlənilən iqlim dəyişikliyinin təsirlərinə (çayda daşqınlara səbəb ola biləcək yağışların düşmə potensialı, yanğın riskinin artması gözlənilir) qarşı davamlılığı artırmaq üçün, yol işləri iqlimə davamlı dizayn və mühəndisi layihəni əhatə edəcəkdir. Belə ki, bərpa olunan köhnə M3 yolu yerli nəqliyyatın hərəkəti üçün daha yaxşı əlaqə və girişи təmin edəcək və layihələndirilən yol fövqəladə vəziyyətlərdə nəqliyyatın yeni M3 yolundan yönləndirilməsi/yayındırılması üçün istifadə edilə bilər.

Yolun bərpası üzrə mühəndisi layihədə, suyun yiğilması/toplanması üçün nəzərdə tutulmuş boru kəmərləri və yan drenajları, həmçinin yağıntı və axıntı haqqında məlumatlar da nəzərə alınacaqdır. Körpü infrastrukturunu kənar və orta dayaqların lazımı dərəcədə qorunması, eroziyaya qarşı və ən yüksək daşqın axınlarına uyğun su yolu olan ərazilərlə dizayn ediləcəkdir. Eynilə, boru kəmərlərinin giriş və çıxış yerlərində eroziyadan qorunma təmin ediləcəkdir. Yiğilan suların yolun əsas layı və əsasın alt laylarına daxil olmasının qarşısını almaq üçün tərs yan kanallarn səviyyəsi yol yatağından aşağıda layihələndirilməlidir. Zəlzələ və artan yağışlar sürüşməyə həssaslığı artırıra bilər; bununla birləşdə, aşağı seysmik təhlükə və sürüşmə həssaslığına qarşı davamlılığı təmin etmək məqsədilə mühəndisi layihə standartları və uyğun keyfiyyətdə materiallar tətbiq ediləcəkdir. Yanğın təhlükəsi, tüstü, toz və yolun bağlanması səbəbindən, əlaqələrin qısa müddətli kəsilməsinə təsir edə bilər. Yol örtüyü və yol kənarındaki avadanlıqlar yanğından da zədələnə bilər, lakin bunlar yenidən üzlənmə yolu ilə düzəldilə bilər və ya davamlı bir təsir olmadan dəyişdirilə bilər.

Bu əlavə mülahizələrə/məsələlərə əsasən ümumən ictimaiyyət daha yaxşı əlaqələndirmədən və daha davamlı yollardan faydalanaçaq ki, bu da hərəkətliliyin artması, malların daşınması üçün daha çox imkanlar yaradacaq və nəqliyyat təhlükəsizliyini artıracaqdır. Mövcud yararsız yol şəbəkəsi artıq nəzərdə tutulan xidməti göstərə bilmir və planlaşdırılmış bərpa işləri ilə bu iki rayonun nəqliyyat sistemləri yaxşılaşacaq, iqtisadiyyatı inkişaf etdiriləcək və yaşayış standartlarını yaxşılaşdıracaqdır.

1.2 KSÇS miqyası və DB ƏMSS 5 üçün əsaslandırma

Dünya Bankı siyasetinin tələblərinə uyğun olaraq maliyyələşdiriyi bütün layihələrin sosial və ekoloji baxımdan təhlükəsiz və davamlı olduğunu təmin etmək məqsədilə layihələri əsaslı şəkildə nəzərdən keçirir. Köcürülmə Siyasəti üzrə Çərcivə Sənədi (KSÇS), layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə (LTMQS) layihə fəaliyyətləri barəsində məlumatlarla bərabər ən azından yaşayış vəziyyətlərini köçürülmədən əvvəlki səviyyəyə qaytarmaq üçün təzminat və ya yardım təmin edən siyaset və prosedurları barədə kifayət qədər məsləhətlərin verilməsini təmin edir. ƏMSS 5-ə uyğun olaraq KSÇS, potensial gözlənilən riskləri və təsirləri qiymətləndirməli, layihə çərcivəsində yaranan təsirin azaldılması və kompensasiyası da daxil olmaqla müvafiq azaldıcı tədbirlərin hazırlanması üçün ətraflı addımlar müəyyənləşdirməlidir. O cümlədən:

- Müvəqqəti və ya daimi məcburi torpaq alınması;
- Mülkiyyətin və ya giriş-çıxış imkanlarının itirilməsi və ya bunlara təsir;
- Əvvəlcədən əkilən bitkilərin, ağacların gəlir mənbəyinin və ya yaşayış yerlərinin, TMQS-nin yaşayış yerlərinin köçürülməsindən asılı olmayaraq itirilməsi;
- Təbii qaynaqlara, ictimai yerlərə və xidmətlərə məhdud giriş;

- Qanuni çərcivə, köçürürlən əhalinin uyğunluq meyarlari, qiymətləndirmə metodologiyası, kompensasiya təminatı, hüquq matrisi, icra prosesi, məsləhətləşmə prosedurları;
- Hökumət və digər maliyyə qurumları tərəfindən dəstəklənən digər inkişaf fəaliyyətləri ilə əlaqəli layihə fəaliyyətləri zamanı lazımı araşdırma prosedurları;
- Şikayətlərin baxılması mexanizmləri, hüquqi ödəmə prosedurları və bu layihə çərcivəsində torpaqların alınması və köçürülməsi üçün monitorinq və qiymətləndirmə prosedurları.

ƏMSS 5-e uyğun olaraq, "məcburi köçürülmə" ifadəsi təsirə məruz qalan insanların "fiziki köçürülməsi və ya yerdəyişməsi" ndən daha çoxunu əhatə edir. Layihənin daimi və müvəqqəti olan və torpaqların məcburi alınmasından qaynaqlanan birbaşa sosial və iqtisadi təsirləri kimi müəyyən edilir:

- (i) evin köçürülməsi və ya itirilməsi;
- (ii) mülkiyyət növünün və ya mülkiyyət növünə giriş-çıxış imkanlarının itirilməsi;
- (iii) təsirə məruz qalmış şəxslərin başqa yerlərə köçməsinsən asılı olmayaraq gəlir mənbələrinin və ya yaşayış vasitələrinin itkisi; və ya
- (iv) parklara və qorunan ərazilərə qanuni şəkildə girişin məcburi olaraq məhdudlaşdırılmasının məcburi köçürünlənlərin yaşayış tərzinə mənfi təsirlərlə nəticələnməsi.

DB siyasetinə istinadən maliyyələşmə mənbəyindən asılı olmayaraq məcburi köçürülmə ilə nəticələnən və 'bağlı' və ya 'əlaqəli obyekt' olaraq müəyyən edilən hər hansı bir alt layihə fəaliyyətində belə ƏMSS5-in tətbiqi zəruridir. Bundan əlavə, ƏMSS5, məcburi köçürmə ilə nəticələnən digər fəaliyyətlərə də aiddir, yəni Bankın qərarı ilə (a) Bankın dəstəklədiyi layihə ilə birbaşa və əhəmiyyətli dərəcədə əlaqəlidir, (b) layihə sənədlərində göstərildiyi kimi layihə məqsədlərinə çatmaq üçün zəruridir; və (c) layihə ilə eyni vaxtda həyata keçirilmiş və ya həyata keçirilməsi planlaşdırılır.

Layihə ərazisi və cizgilər araşdırıllarkan müəyyən edilmişdir ki, Layihə LTMQS-in yalnız iqtisadi köçürülməyə səbəb olacaqdır, miqyası az olsa belə. Bu müfəssəl layihə mərhələsində yoxlanılmalı və bu yerli müəssisələrə giriş mümkün qədər təmin edilməlidir. DB-nin tərifinə görə, LTMQS istər-istəməz torpaq və başqa əmlakının alınması ilə nəticələnən Dünya Bankının dəstəklədiyi investisiya Layihəsindən həm sosial, həm də iqtisadi cəhətdən birbaşa təsirlənən insanları əhatə edir. Təsirlərə aiddir:

- Yaşayış evinin köçürülməsi və ya itkisi.
- Əmlakını və ya əmlakına giriş-çıxış imkanlarının itkisi.
- Fiziki köçürülmə zəruriyyətindən asılı olmayaraq gəlirin və ya yaşayış vasitələrinin itkisi.

Bu KSÇS sənədi RYİ layihəsinin icrası ilə nəticələnə biləcək təsirlərin həll edilməsi məqsədi ilə hazırlanmışdır; belə ki, Bankın regionda maliyyələşdirildiyi digər layihələrin təsirlərini nəzərə almır. KSÇS-nin hazırlanması məqsədləri aşağıdakılardır:

- Köçürülmənin ümumi prinsip və məqsədlərinin açıqlanması üçün Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərcivə Sənədinin (KSÇS) hazırlanması;
- Hüquqların tətbiqi, icra prosesi, şikayətlərə baxılması mexanizmləri və Layihənin nəticəsində baş verə biləcək torpaqlalma və köçürülmənin monitorinqi məqsədi ilə razılaşmalar üçün müvafiq siyasəti və qaydaları müəyyən etmək.

1.3 Layihənin potensial sosial və köçürülmə təsirləri

Tapşırığın başlanğıc mərhələsində ilkin araşdırma, masa üstü işlər və əlaqələndirici tədbirlər həyata keçirilmişdir. Sifarişçi tərəfindən “Yenikənd və Biləsuvar arasındaki M3 Ələt-Astara-İran Dövlət Sərhədi avtomobil yolunun bərpası üçün ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma (Orijinal yol xətti)” adlı bir texniki-iqtisadi əsaslandırma hesabatı təqdim edilmişdir. Bundan əlavə Məsləhətçinin Azərbaycandakı layihə təcrübəsindən, o cümlədən M3 Avtomobil Yolunun Yenikənd – Şorsulu qovşağı hissələrinin inşasında Tikintiyə Texniki Nəzarət Məsləhətçisi heyətində Təhlükəsizlik / SƏTƏM mütəxəssisi (Müqavilə “AHP3-AF, CW 2014-1, CW 2014-2”) iş təcrübəsindən hazırlıq tapşırıq üçün faydalananlığı səmərəli olardı.

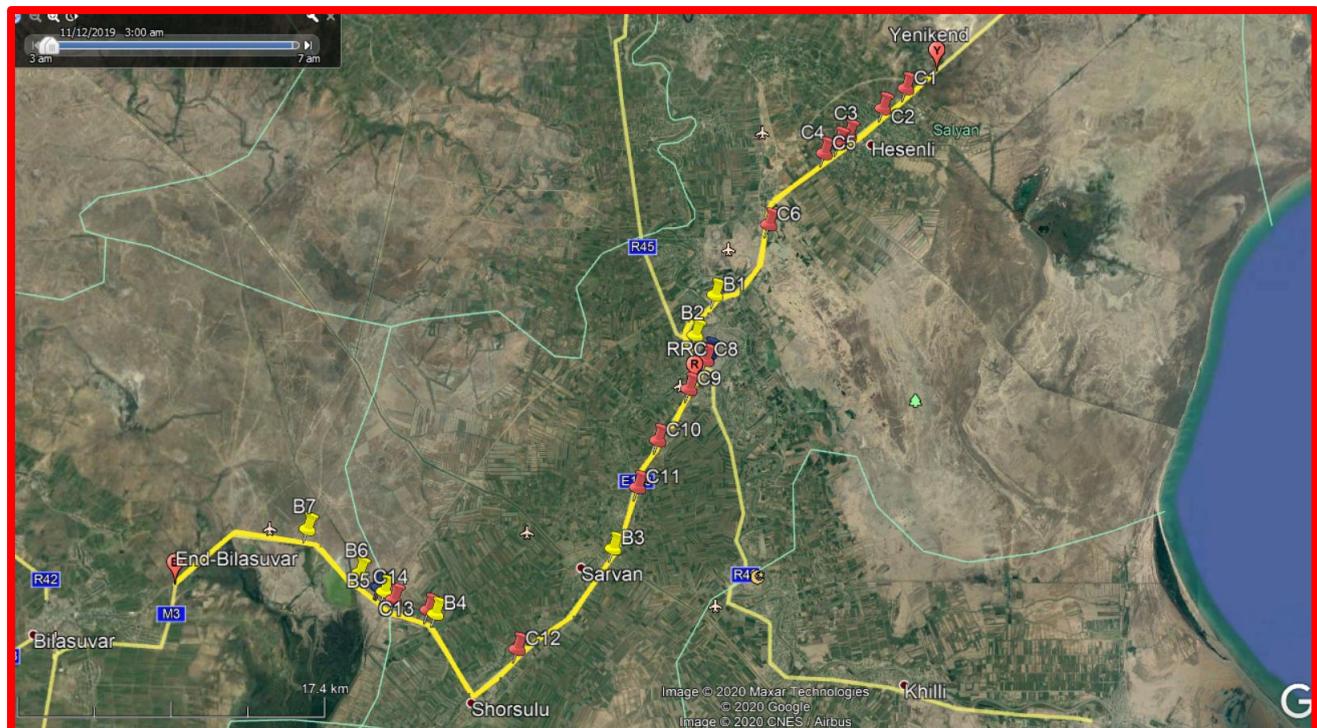
1.3.1 Texniki-iqtisadi Araşdırmadan alt komponent 1.1 və LKQ (Layihə Konsepsiyası Qeydi)

TT və Texniki-iqtisadi Araşdırında təsvir edildiyi kimi, RYI Layihəsi üzrə alt komponent 1.1 (Regional YOLUN BƏRPASI) Yenikənd Biləsuvar yolunun bərabər hissələrinin bərpası / yenidən qurulmasına səbəb olacaqdır. Təxminən 70 km uzunluğunda olan yol Salyan şəhəri, Sarvan kəndi və Şorsulu kəndindən cənub tərəfə keçir və qərbə Biləsuvar tərəfə doğru davam edir. Əvvəlcədən aparılan texniki-iqtisadi qiymətləndirməyə əsasən bu hissə, xüsusən də yol örtüyü olduqca pis vəziyyətdədir və avtomobil yoluna uyğun bir alternativ yol olaraq istifadə üçün bərpa edilməlidir. Ən son Layihə Konsepsiyası Qeydinə (LKQ) əsasən reabilitasiya bölmələri aşağıdakılardır:

- (i) Yenikənd kəndi ilə Salyan şəhərinin girişindəki köhnə Kür çayı körpüsü arasında, 31.0 - 54.4 km;
- (ii) Salyan şəhərinin çıxışı ilə Şorsulu qovşağı arasında, km 60.0 - 87.0 arasında;
- (iii) Şorsulu və Biləsuvar qovşaqları arasında, 87.0 km-dən 101.0 km.

54.4 km ilə 60.0 km arasındaki hissə Salyan şəhəri sərhədlərinə düşür və texniki vəziyyəti daha yaxşı olduğu üçün daha yüngül bərpa olunacağı hesab edilir. Alt komponent 1.1 daxilində bərpa ediləcək regional yol hissələrinin layihəsi Avtomobil Yolları III Layihəsi çərçivəsində aparılır və daşqın və nəm havaya qarşı təhlükəsizlik və iqlim davamlılığı meyarlarına cavab verəcək və ticarət maşınları üçün il boyu səyahət imkanlarını yaradacaq şəkildə layihələndiriləcəkdir.

Texniki-iqtisadi əsaslandırma Hesabatında bildirildiyi kimi, marşrut boyunca beş (5) çay / kanal körpüsündə təmirə ehtiyac duyulur. Bununla birlikdə, Google Earth hava müayinəsindən daha yaxından nəzər saldıqda, alt komponent 1.1-də digər infrastrukturun ola biləcəyi nəzərə alına bilər. Bu, iqlim Dəyişikliyini və daha çox iqlim dəyişikliyinə davamlı strukturların təmin edilməsinə ehtiyac olduğunu nəzərə alır. Bundan əlavə, daha yaxşı infrastruktur xidmətlərini əlavə etmək məqsədilə dizaynda təhlükəsizlik və hərəkətlilik üçün əlavə mülahizələr nəzərdə tutula bilər. Layihə yolunu təsvir edən xəritə (alt komponent 1.1) və bəzi müşahidə olunan xüsusiyyətlərin xülasə cədvəli aşağıda verilmişdir.

Təsvir 2: Xüsusi göstəricilər daxil olmaqla Yenikənd - Bilişuvar Yolunun xəritəsi

Cədvəl 2: Müşahidə edlən yol obyektləri

Kod	Növ	Təsvir və ilkin qeydlər	Yenikənddən Km 32 + 125 olan məsafə
C1	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	35 + 800
C2	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	37 + 600
C3	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	40 + 170
C4	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	40 + 900
C5	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	41 + 950
C6	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	44 + 470
C7	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	47 + 580
C8	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	51 + 070
B1	Körpü	Kür Çayı; AHP3-AF, CW 2014-1, CW 2014-2 – M3 Avtomobil yolu Müqaviləsi çərçivəsində bərpa edilib	52 + 940
B2	Körpü	Kür çayından götürülən kanal	56 + 300
M1	Heykəl	Salyan dairəsi (nəqliyyata nəzarət tələb oluna bilər)	57 + 600
C9	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	58 + 000
C10	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	58 + 200
RRC	Dəmiryolu keçidi	Dəmir yolu ilə kəsişən keçid (nəqliyyata nəzarət tələb oluna bilər)	58 + 800
C11	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	59 + 960
C12	Körpü	Su kanalı üzərindən keçid	63 + 580
C13	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	65 + 200
C14	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	66 + 600
C15	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	68 + 730
B3	Körpü	Mil Muğan Suvarma kanalı	70 + 300

Kod	Növ	Təsvir və ilkin qeydlər	Yenikənddən Km 32 + 125 olan məsafə
C16	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	70 + 460
C17	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	74 + 300
C18	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	76 + 010
C19	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	78 + 220
B4	Körpü	Akuşa çayı üzərindən körpü	81 + 260
C20	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	81 + 450
B5	Körpü	Su kanalı üzərindən keçid	85 + 650
C21	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	86 + 100
C22	Boru	Su kanalı üzərindən keçid	88 + 160
B6	Körpü	M3 avtomobil yol qovşağı (nəqliyyata nəzəret amilləri tələb oluna bilər)	88 + 880
BM1	Sərhəd nişanı	Biləsuvar rayonu sərhəd nişanı	89 + 260
BM2	Sərhəd nişanı	Salyan rayonu sərhəd nişanı	89 + 360
B7	Körpü	Kanal üzərindən keçid	90 + 675
B8	Körpü Boru	Su hövzəsi ilə əlaqəni qorumaq üçün	94 + 700

Bataqlıq ərazisi B6 və B7 ətrafında yerləşir, alt komponent 1.1 yolu ilə təxminən 7.07 km-lıq sərhədi var. Bu, potensial biomüxtəlifliyin qorunması və suyun keyfiyyəti baxımından daha ətraflı qiymətləndirilməlidir. Xəritədən görünür ki, bataqlıq Xəzər dənizi ilə cənub-qərb istiqamətində 40 kilometr məsafədə yerləşən Qızılı-Ağac Dövlət Qoruğuna bağlıdır.

İcra Orqanı (İO) AAYDA tərəfindən əvvəlcədən müəyyənləşdirildiyi kimi, alt komponent 1.1 Yolun yenidən qurulması / bərpası işləri mövcud yolun təhkim zolağı (YTZ) ilə məhdudlaşdırılacaqdır. Bu səbəbdən, Texniki-Iqtisadi Araşdırmalar Hesabatı çərçivəsində Ətraf Mühitin Mühafizəsi Prosesi layihə komponentinin B KATEGORİYASI (DB-nin ƏS 4.01-ə istinad edildiyi kimi) altına düşdüyünü göstərir, və beləliklə təklif olunan müdaxilələr nəticəsində heç bir əhəmiyyətli və ciddi təsirlər gözlənilmir. Layihə ilə əlaqəli potensial mənfi ekoloji və sosial təsirlərin müvəqqəti, bərpa edilə bilən, orta dərəcədə, əraziyə xas və daha çox yol tikintisi fəaliyyətləri ilə əlaqəli olması gözlənilir. Yaxınlarda təqdim olunan Layihə Konsepsiyası Qeydinə (LKQ) əsasən, ətraf mühit baxımından layihə “**Əhəmiyyətli Risk**” kimi qiymətləndirilmişdir; lakin sosial cəhətdən - “**Orta Risk**” kimi qiymətləndirilmişdir. ƏMSÇS/ ƏMSİP məsləhətçi işi zamanı yoxlama məsləhətçi tərəfindən lazımi araştırma işinin bir hissəsi kimi həyata keçiriləcəkdir.

1.3.2 Komponent 3 haqqında əsas məlumat

İlkin olaraq TT-də təsvir olunduğu və LKQ/ LQS-də aydınlaşdırıldığı Komponent 3 - Yerli İnkışaf və Logistika üçün məqsədlər, aşağıda sadalananlar üçün texniki yardım (TA) məqsədilə maliyyə təmin etməkdir:

- (i) yol ətrafi bazar və logistika obyektlərinin planlaşdırılması və hazırlanması, habelə pilot icrası həyata keçirilməsi üçün; və
- (ii) tədris programının hazırlanması və daha sonra layihə ərazisində fəaliyyət göstərən kiçik kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarına və aqrar logistikaya xas təlim və məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi.

Yuxarıda verilən məlumatlara əsasən, müəyyən sahələri hələ müəyyənləşdirilməklə, Komponent 3 ƏMSİÇ hissəsinə daxil ediləcəkdir.

Komponent 3 çərcivəsində lokallaşdırılmış tikililərin və inşaat işlərinin aparılması nəzərdə tutulduğundan potensial ətraf mühit və sosial təsirlərin alt komponent 1.1-ə nisbətən yaxın, birbaşa ətrafa olması ilə məhdudlaşdırılacaq, daha qısa müddətde baş verəcək və aradan qaldırılacaqlar. Buna baxmayaraq, sosial və ekoloji tədbirlər layihəyə başlamaqdan əvvəl hazırlanmalıdır.

2 Hüquqi Çərcivə

2.1 Milli Hüquqi Çərcivə və Siyasətin tətbiqi

Azərbaycanda bir neçə qanun məcəlləsi və Aktlar mövcuddur ki, özəl torpaqların Dövlət ehtiyacları üçün özgəninkiləşdirilməsi məsələlərini tənzimləyir. Azərbaycan Konstitutusiyasının 29-cu Maddəsi vətəndaşların mülkiyyət hüququnu və bu mülkiyyət hüququnun qorunmasını təmin edir. Bu maddə torpaq sahiblərini müvafiq hüquqi baza ilə təmin edir və dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsini yalnız qabaqcadan onun dəyərini bazar qiymətlərinə uyğun ödəmək şərti ilə həyata keçirilir. Maddə həmçinin Azərbaycanda mülkiyyət hüququnun üç növü olduğunu (dövlət, bələdiyyə və özəl) bildirir (Maddə 13).

Torpaqların Dövlət Ehtiyacları üçün Alınması Haqqında Qanun (TDEAHQ) 20 Aprel 2010-cu ildə qüvvəyə minmişdir. Bu Qanun məcburi köçürülmə (MK) ilə əlaqədar məsələləri araşdırır və dövlət ehtiyacları üçün torpaqların alınması prosedurlarının təfərrüatını verir; kompensasiyanın məbləğini hesablayır və qiymətləndirmə aparır; kompensasiyanın ödəniş qaydalarını müəyyən edir; torpaqların alınması üçün institutional tədbirləri; məsləhətləşmə tələblərini; təsirə məruz qalan müxtəlif şəxslərin hüquqlarını; şikayət mexanizmlərini və o cümlədən torpaq almaya cəlb edilən tərəflər arasında digər münasibətləri tənzimləyir. Bu Torpaqalma qanununun qüvvəyə minməsindən əvvəl Azərbaycanda məcburi köçürülməylə dair məsələləri tənzimləyən xüsusi bir qanun və prosedurlar yox idi. Qanun təsirə məruz qalan şəxslərin, o cümlədən dövlət qeydiyyatına alınmayanların, kirayəçilərin, uzun müddətli qeyri-rəsmi torpaq istifadəçilərinin və yaşıdlıları torpaq sahələrində qanuni hüquqları olmayan şəxslərin daxil olduğu müxtəlif kateqoriyaları nəzəre alır. Qanun, ərazidə qanuni hüquqları olmayan şəxslərə köçürmə yardımını və torpaq üzərində olan mülkinə görə kompensasiya hüququ verir. Buraya iş / gəlir itkisi üçün kompensasiya, keçid müavinəti və nəqliyyat dəstəyi və zərərin bərpa dəyərinə əsaslanaraq kompensasiya təmin edilir. **TDEAHQ**-a əsasən, fiziki yerdəyişmə baş verərsə, Alana Orqanın köçürülmədən ən azı 60 gün əvvəl köçürülməyə məruz qalan şəxsə (KMQŞ) bildirişin göndərməsi lazımdır. Lakin, yeni qanunvericilikdən başqa ölkədə bir-neçə nizamlayıcı vasitələr var ki, onlar torpaqalmani, mülkiyyət və digər mülkiyyət növlərini tənzimləyir və rəhbərlik edir və bu mülkiyyət növlərinin itirilməsini kompensasiya edir. Bunlara daxildir:

- **Mülki Məcəllə (01 Dekabr 1998):** Mülki Məcəllədə qeyd edilir ki, daşınmaz əmlak üzərində hər hansı hüquqlar dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Torpaqlar dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətçilərdən bazar qiyməti prinsipi əsasında dəyəri ödənilməklə geri alınır. İcraçı Orqan tərəfindən həm də aşağıda verilənlərin yerinə yetirilməsi bildirilir:
 - torpağın alınması ilə bağlı təsirə məruz qalan bütün şəxslərə rəsmi bildirişlər göndərilsin;
 - əməliyyat müqaviləsi bağlandıqdan sonra 90 gün ərzində təsirə məruz qalan şəxslərə kompensasiya tam şəkildə ödənilsin;
 - köçürürlən insanlara yardım; və
 - təsirə məruz qalan mülkiyyət növləri üçün bazar qiymətlərinə əsasən kompensasiya ödənilsin (bazar qiymətlərini müəyyənləşdirmək mümkün olmadıqda, bərpa qiymətindən istifadə edilsin)
- **Torpaq məcəlləsi (25 İyun, 1999):** 101-ci maddədə deyilir ki, torpağın alınması (məcburi satın alma) və ya müvəqqəti istifadə, habelə mülkiyyətçilərin, istifadəçilərin və icarəçilərin hüquqlarının məhdudlaşdırılması və ya torpağın keyfiyyətinin pisləşməsi nəticəsində yaranan bütün zərərlər torpaq mülkiyyətçilərinə və ya istifadəçilərinə tam ödənilməlidir.

Əlavə olaraq, üçüncü şəxslərə qarşı öhdəliklərinin erkən ləgvindən yaranan xərclər təsirlənmiş şəxsə də ödənilməlidir. 110 və 111-ci maddələrdə torpaq sahələrinin qəsdən zəbt edilməsi, torpaq sahələrində qanunsuz tikililərin aparılması torpaq qanunvericiliyinin pozulması kimi təsvir edilir və bunların qadağan edilmiş hərəketlər olduğu bildirilir. Bu cür torpaq sahələri qanunsuz istifadə zamanı çəkilən xərclər ödənilmədən müvafiq orqanlara qaytarılacaqdır. Torpaqların bərpası da qanunsuz sahiblər tərəfindən öz hesablarına aparılmalıdır.

- **Torpaq İslahatları (1996) və Torpaq Bazarı (1999) haqqında Qanunlar:** bu qanunla torpaq üzrə mülkiyyət, istifadə və icra hüquqları şəxsi razılıq və ya hərrac vasitəsilə satılıya alına bilər.
- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 23 Oktyabr 2003-cü il, 972 sayılı Fərmanı - "Torpaq icarəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə əlavə addımların atılması və dövlət və ya bələdiyyə torpaqlarının torpaq müsabiqələrinin və hərraclarının keçirilməsi vasitəsilə ayrılması (sahibkarlıq və ya icarə) Qaydaları haqqında:** bu normativ aktlara əsasən dövlət mülkiyyətində olan torpaqlar yerli hakimiyət orqanlarının qərarlarına əsasən torpaq hərracları vasitəsilə şəxsi mülkiyyətə və ya icarəyə verilə bilər.
- Azərbaycan Respublikasında yeni Normativ qiymətlərin müəyyən edilməsi haqqında Nazirlər Kabinetinin 158 sayılı Qərarı (1998): hər rayonda torpaq üçün normativ və ya kadastr qiymətləri təyin edilir.
- Nazirlər Kabinetinin Xüsusi mülkiyyətdə olan tikililərin inventar qiymətinin nizamlanmasının təsdiqi haqqında 110 sayılı Qərarı (1999): Bu qərar təsire məruz qalan tikililərin və daşınmaz əmlakın kompensasiya dəyərinin hesablanması prosedurlarını izah edir. Bu qiymətləndirmə Azərbaycanın rayonlar üzrə müxtəlif növ tikinti materiallarının standart qiymət göstəricisi əsasında hesablanır.
- Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktlar haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 42 sayılı Qərarı (2000) : bu qərar torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması prosedurlarını açıqlayır.
- Avtomobil yolları haqqında Qanunun tətbiqi haqqında fərman (2000) və Azərbaycan Respublikasında avtomobil yollarının təhkim zolağından istifadənin tənzimlənməsi üçün əlavə tədbirlər haqqında sərəncam: hər iki qanun Azərbaycanda bütün yollara dair fəaliyyətlərə tətbiq edilir.
- **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 dekabr 2007-ci il tarixli fərmani: Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 7 dekabr 2007-ci il tarixli 506-IIQD nömrəli Qanununun tətbiq edilməsini təmin edir. Dövlət ehtiyacları üçün alınan daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisinə əmlakın alınması ilə bağlı zərərin ödənilməsi üçün həmin daşınmaz əmlakın qanunvericiliyə uyğun olaraq hesablanmış bazar qiymətinin 20 % miqdardında kompensasiya ödənilməlidir.**
- **Torpaq icarəsi haqqında Qanun:** Qanunda deyilir ki, (maddə 16) icarəyə verilən torpaq dövlət ehtiyacları üçün alındıqda, eyni ölçüdə və eyni keyfiyyətdə olan başqa bir torpaq sahəsi icarəyə verilə bilər. Bu torpaq sahəsindəki zərərlər qanunvericiliyə uyğun olaraq ödənilir
- **Qiymətləndirmə Fəaliyyəti haqqında Qanun:** Qanunda, dövlət ehtiyacları üçün torpaq alınması hallarında daşınmaz əmlakın qiymətləndirilməsinin məcburi olduğu və qiymətləndirmə nəticələrinin qiymətləndirmə hesabatında eks olunduğu bildirilir.
- **Prezidentin 15 fevral 2011-ci il tarixli "Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması" Qanununun həyata keçirilməsinə dair əlavə fəaliyyətlər haqqında Fərmanı:** Fərmandan Torpaq Alma Qanununun tətbiqi üçün əlavə müddəalar nəzərdə tutulmuşdur. Fərman həm də müvafiq icra hakimiyəti orqanının hər bir işi üçün dövlət qurumlarını təyin edir.
- **Prezidentin 7 dekabr 2007-ci il tarixli 506-3 QD Fərmanı:** Alınan əmlakın hesablanmış bazar qiymətinə % 20 əlavə təzminat verilməsini tələb edir.

- Nazirlər Kabinetinin 45 sayılı Qərarı (24 Fevral 2012):** Köçürmə planının hazırlanmasına dair təlimatları nəzərdə tutur, həmçinin köçürmə planının və köçürmə təlimatının nümunə məzmununu göstərir.

2.2 Dünya Bankının ƏMSS 5

2.2.1 ƏMSS 5 Məqsədləri və Tətbiq sahəsi

Layihələrin icrası təcrübəsinə görə, torpaqların alınması və torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər təsirə məruz qalan şəxslərə ayrı-ayrılıqda və bütövlükə icmalara mənfi təsir göstərə bilər. Bu təsirlər DB-nin ƏMSS5-də ümumi olaraq fiziki yerdəyişmə (köçürülmə, yaşayış sahəsinin itirilməsi və ya ev (shelter) itkisi), iqtisadi yerdəyişmə (torpaq, əmlakın və ya gəlir mənbələrinin və ya digər yaşayış vasitələrinin itirilməsinə səbəb olan əmlaklara girişin itkisi,) və ya hər ikisi kimi təsvir olunur. “Məcburi köçürülmə” tətbiq edildikdə təsirlənmiş şəxslərin və ya insanların torpaq alımından və ya köçürülmə ilə nəticələnən torpaqdan istifadəyə dair məhdudiyyətlərdən imtina etmək hüququ olmadıqda, ƏMSS5 aşağıdakılardır məqsəd qoyur:

- Alternativ layihə cizgiləri işləyərək məcburi köçürülmənin qarşısını almaq və ya qaćınılmaz olduqda məcburi köçürülməni minimuma endirmək;
- Məcburi köçürülmənin qarşısını almaq;
- Torpaq alınmasından və ya istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərdən qaćınılmaz mənfi sosial və iqtisadi təsirləri azaltmaq üçün:
 - bərpa dəyəri ilə əmlak itkisi üçün kompensasiyanın vaxtında təmin edilməsi, və
 - Köçürürlən şəxslərə yaşayışlarını və yaşayış səviyyələrini real şəkildə köçürülmədən əvvəlki səviyyələrə və ya layihənin icrasına başlamazdan əvvəl mövcud olan səviyyələrə çatdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək səylərində (hansının daha yüksəkdirsə) köməklik göstərmək.
- (iv) Fiziki köçürülməyə məruz qalan kasib və ya həssas təbəqəyə aid insanları müvafiq yaşayış sahəsi ilə təmin etməklə, xidmət və obyektlərə çıxış və mülkiyyət təhlükəsizliyini təmin etməklə yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq.
- (v) Layihənin mahiyyəti zəmanət edə biləcək qədər köçürülmə fəaliyyətini davamlı inkişaf programı kimi qəbul etmək və həyata keçirmək, köçürürlən şəxslərin layihədən birbaşa faydalananmasına imkan yaratmaq üçün kifayət qədər investisiya mənbəyi təmin etmək.
- (vi) Köçürülmə tədbirlərinin müvafiq məlumatların açıqlanması, geniş məsləhətlişmələr və təsirə məruz qalan şəxslərin məlumatlı olaraq iştirakı ilə planlaşdırılmasını və həyata keçirilməsini təmin etmək.

DB-nin ƏMSS 5 aşağıdakı torpaq alma növlərinə, və ya layihənin icrası ilə əlaqədar həyata keçirilmiş və ya tətbiq olunan torpaq istifadəsi məhdudiyyətləri nəticəsində yaranan daimi və ya müvəqqəti fiziki və iqtisadi yerdəyişmələrə tətbiq olunur:

- Milli qanunvericiliyə uyğun olaraq torpaqalma və ya digər məcburi prosedurlarla əldə edilən və ya məhdudlaşdırılan torpaq hüquqları və ya torpaqdan istifadə hüquqları;
- razılığın əldə edilməməsi torpaqalma və ya digər məcburi prosedurlarla nəticələnərsə əmlak sahibləri və ya torpağa qanuni hüquqları olanlar ilə danışqlar yolu ilə əldə edilmiş və ya məhdudlaşdırılmış torpaq hüquqları və ya torpaqdan istifadə hüquqları;
- Bir icmaya və ya icma daxilində qrupların ənənəvi mülkiyyətinə sahib olduqları və ya tanınan istifadə hüquqlarına sahib olduqları yerlərə girişin itirilməsiylə nəticələnən torpaqdan istifadəyə və təbii mənbələrə giriş məhdudiyyəti. Bura, qanunla müəyyən edilmiş qorunan

ərazilərin, meşələrin, biomüxtəliflik sahələrinin və ya layihə ilə əlaqəli mühafizə zonalarının yaradılması vəziyyətləri daxil ola bilər;

- (d) Layihə üçün müəyyən edilən son tarixdən əvvəl rəsmi, ənənəvi və ya tanınan istifadə hüququ olmayan, ərazini işğal edən və ya istifadə edən insanların köçürülməsi;
- (e) Layihə təsirləri nəticəsində torpaqları yararsız hala düşən və ya girişи məhdudlaşan insanların köçürülməsi;
- (f) Dəniz və su ehtiyatları, ağac və meşə məhsulları, şirin su, dərman bitkiləri, ovçuluq və toplama sahələri, otaq və əkin sahələri kimi kommunal mülkiyyət və təbii sərvətlər daxil olmaqla torpaqlara girişin və ya digər mənbələrdən istifadənin məhdudlaşdırılması;
- (g) Fərdi şəxslər və ya icmalar tərəfindən tam kompensasiya ödənilmədən imtina edilən torpaq hüquqları və ya torpaqlara və ya əmlaka dair iddialar; və
- (h) Layihədən əvvəl meydana gələn, lakin layihəni gözləyərək və ya ona hazırlaşarkən həyata keçirilmiş və ya başlamış torpaqalma və ya torpaqdan istifadə məhdudiyyətləri.

Tətbiq dairəsinə istisna olaraq aşağıdakılardan təqdim edilir:

- Bu ƏMSS layihə tərəfindən qoyulmuş torpaqalma və ya torpaqdan istifadə məhdudiyyətlərinin birbaşa nəticəsi olmayan gəlir və dolanışqlara olan təsirlərə tətbiq edilmir. Bu cür təsirlər AMSS1-ə uyğun olaraq həll ediləcəkdir.
- Bu ƏMSS, satana ərazini saxlamaq və satmaqdan imtina etmək üçün həqiqi bir fürsət verildiyi və mövcud seçimlər və bunların nəticələri barədə tam məlumatlandırıldığı könüllü, qanuni qaydada qeydə alınmış bazar əməliyyatlarına şamil edilmir. Lakin, bu cür könüllü torpaq əməliyyatları, satan xaricində, sözügedən torpaq sahəsini zəbt edən, istifadə edən və ya hüquqlarını tələb edən şəxslərin köçürülməsi ilə nəticələnə bilərsə, bu ƏMSS tətbiq ediləcəkdir.
- Bir layihə torpaq hüquqlarının təsdiqlənməsi, nizamlanması və ya müəyyənləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulan torpaq sahələrini və ya digər fəaliyyətləri dəstəkləyərsə, ƏMSS 1-ə əsasən sosial, hüquqi və institusional qiymətləndirmə tələb olunacaqdır. Qiymətləndirmə potensial riskləri və təsirləri, habelə mənfi iqtisadi və sosial təsirləri, xüsusilə yoxsul və həssas qruplara təsir edən təsirləri minimuma endirmək və azaltmaq üçün müvafiq dizayn tədbirlərini müəyyənləşdirməyi hədəfleyir..
- Bu ƏMSS özəl tərəflər arasındaki torpaq üzərinə mülkiyyət hüququ və ya əlaqəli kontekstdə mübahisələrə şamil edilmir. Lakin, şəxslərin sözügedən ərazinin dövlət torpağı olması ilə bağlı layihə tərəfindən müəyyənləşdirilməsinin birbaşa nəticəsi olaraq əraziləri boşaltması tələb olunduqda, bu ƏMSS tətbiq ediləcəkdir (ƏMSS 1-in müvafiq müddəələrinə əlavə olaraq).
- Bu ƏMSS, ərazi, milli və ya altmilli səviyyədə davamlılığını təşviq etmək üçün torpaq istifadəsi planlaşdırılması və ya təbii ehtiyatların tənzimlənməsi üçün tətbiq edilmir (su hövzəsi idarəsi, yeraltı suların idarəedilməsi, balıqçılıq idarəsi və sahil zonası rəhbərliyi daxil olmaqla). Layihə bu cür fəaliyyətləri dəstəklədiyi təqdirdə, Borcalan planlaşdırma və ya tənzimləmənin potensial iqtisadi və sosial riskləri və təsirlərini (xüsusilə yoxsul və həssas qruplara olan riskləri) müəyyən etmək və onları minimuma endirmək və azaltmaq məqsədilə müvafiq tədbirləri müəyyənləşdirmək üçün ƏMSS 1-ə əsasən sosial, hüquqi və institusional qiymətləndirmə aparmalı olacaqdır. Bu ƏMSS təbii fəlakətlər, münaqış, cinayət və ya zorakılıq nəticəsində qəçqin düşən və ya məcburi köçkünlərin idarə edilməsinə şamil edilmir.

ƏMSS 5 həmçinin, ərazinin alınması və ya ərazidə istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin qaćınılmaz olduğu və aşağıdakı kimi təsvir edildiyi bir siyahıyalma yolu ilə "Uyğunluq Təsnifikasi" ni müəyyənləşdirir:

- (a) Torpaq və ya əmlaka rəsmi qanuni hüquqları olanlar;
- (b) Torpaq və ya əmlaka dair rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliyə uyğun olaraq tanınılan torpaq və ya əmlaka dair tələbi olanlar; ya
- (c) Qanunsuz əldə etdikləri və ya istifadə etdikləri torpaq və ya əmlaka tanınan qanuni hüququ və ya tələbi olmayan şəxslər.

2.2.2 ƏMSS 5 Tələbləri:

ƏMSS5 tələbləri a.ağıdakılardan ibarətdir:

Layihə cizgiləri

Borcalan, məcburi torpaqalmının və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin, müəyyən bir müddət ərzində açıq şəkildə göstərilən layihə məqsədləri üçün birbaşa layihə tələbləri ilə məhdudlaşdığını nümayiş etdirəcəkdir. Borcalan, ətraf mühit, sosial və maliyyə xərclərini və faydalalarını tarazlayarkən və cinsi təsirlərə, o cümlədən yoxsul və həssas insanlar üzərinə düşən təsirlərə xüsusi diqqət yetirərkən, xüsusilə fiziki və ya iqtisadi köçürülmə ilə nəticələnəcəyi yerlərdə torpaq almanın və ya ərazidə istifadə məhdudiyyətlərinin qarşısını almaq və ya minimuma endirmək üçün mümkün alternativ layihə cizgilərini nəzərdən keçirəcəkdir..

Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və müavinətlər

Torpaq əldə edilməsindən və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərdən (daimi və ya müvəqqəti) qəçməq mümkün olmadıqda, Borcalan təsirə məruz qalan şəxslərə bərpa dəyəri ilə təzminat və həyat və ya yaşayış səviyyələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək üçün lazım ola biləcək digər kömək təklif edəcəkdir. Torpaq və əsas fond kateqoriyalara görə kompensasiya standartları açıqlanacaq və ardıcıl tətbiq ediləcəkdir. Kompensasiya dərəcələri razılışma imkanları tətbiq olunduğu yerlərdə yuxarı düzəlişlərə tabe ola bilər. Bütün hallarda, kompensasiyanın hesablanması üçün aydın bir əsas sənədləşdiriləcək və təzminat şəffaf prosedurlara uyğun olaraq paylanacaqdır..

İcmaların cəlb edilməsi

Borcalan, ƏMSS 10 (Maraqlı Tərəflərin cəlb edilməsi və Sənədlərin Açıqlanması) müvafiq olaraq maraqlı tərəfləri cəlb etməklə təsirə məruz qalan icmalarla və TMQS köçürülmən icmalarla əlaqə quracaqdır. Köçürülmə və yaşayış şəraitinin bərpası ilə bağlı qərar qəbul etmə proseslərinə təsirə məruz qalmış şəxslərin seçim edə biləcəyi variant və alternativlər daxil olacaqdır. Müvafiq məlumatların açıqlanması və təsirə məruz qalmış icmaların və şəxslərin səmərəli iştirakı alternativ layihə cizgiləri nəzərdən keçirdikdə və daha sonra kompensasiya prosesi, dolanışığın bərpası fəaliyyətləri və köçürülmə prosesinin planlaşdırılması, həyata keçirilməsi, monitorinqi və qiymətləndirilməsi zamanı baş verəcəkdir.

Şikayət mexanizmi

Borcalan, məcburi köçürülməyə məruz qalan (və ya başqaları) tərəfindən qaldırılan kompensasiya, köçürülmə və ya yaşayış təminatının bərpası tədbirləri ilə bağlı xüsusi narahatlıqları vaxtında həll etmək üçün ƏMSS 10-a müvafiq olaraq layihə üçün şikayət mexanizminin mümkün qədər tez hazırlanmasını təmin edəcəkdir. Mümkün olduğu təqdirdə, bu cür şikayət mexanizmləri, mübahisələri qərəzsiz şəkildə həll etmək üçün layihəyə xas olan tənzimləmələrlə lazım olduqda əlavə olunaraq, layihə məqsədləri üçün uyğun olan mövcud rəsmi və ya qeyri rəsmi şikayət mexanizmlərindən istifadə edəcəkdir.

Planlaşdırma və icra

Torpaqalma və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin qəçinilməz olduğu təqdirdə, Borcalan ətraf mühitin və sosial qiymətləndirmənin bir hissəsi olaraq, layihə təsirinə məruz qalacaq şəxsləri müəyyənləşdirəcək, təsirə məruz qalan torpaq və əmlakin siyahısını yaratmaq üçün siyahıyaalma keçirəcəkdir ki, kompensasiya və yardım almaq hüququna malik olanlar müəyyənləşdirilsin və fürsətdən istifadə edərək məskunlaşanlar kimi uyğun olmayan şəxslər kompensasiya tələb etməkdən çəkindirilsin. Sosial qiymətləndirmə siyahıyaalma zamanı mövsümi mənbələrdən istifadə etmək kimi üzrülü səbəblərdən layihə ərazisində ola bilməyən icmaların və ya qrupların iddialarına cavab verəcəkdir. Siyahıyaalma ilə birlikdə Borcalan hüquqların tətbiqi üçün son tarix təyin edəcəkdir. Son tarix ilə əlaqəli məlumatlar müvafiq şəkildə sənədləşdiriləcək və bir neçə dəfə yazılı və (lazım olduqda) yazılı olmayan formalarda və yerli dillərdə layihə ərazisində yayılacaqdır. Bu məlumatlara son tarixdən sonra layihə ərazisində məskunlaşan şəxslərin kənarlaşdırıla biləcəyinə dair xəbərdarlıqlar da daxil olacaqdır.

DB ƏMSS 5, Borcalanın ətraf mühit və sosial qiymətləndirmədə layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənasib olaraq müəyyən edilmiş məsələləri həll etmək üçün Köçürmə Planı (RP) hazırlamasını tələb edir. Aşağıdakı təlimatlara daxildir:

- (a) Torpaqalmanın miqyası və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlər kiçik oduğu təqdirdə, və bunun nəticəsində gəlirlərə və dolanışqlara əhəmiyyətli bir təsir olmayan layihələr üçün, Plan TMQ şəxslər üçün hüquqların uyğunluq meyarlarını müəyyənləşdirəcək, kompensasiya prosedurları və standartları müəyyənləşdirəcək və məsləhətləşmələr, monitoring və şikayətlərə baxılması üçün qaydalar daxil edəcəkdir;
- (b) Fiziki köçürülməyə səbəb olan layihələr üçün, plan təsirlənmiş şəxslərin köçürülməsi ilə əlaqəli əlavə tədbirləri müəyyənləşdirəcəkdir;
- (c) yaşayış şəraiti və ya gəlir mənbəyinə əhəmiyyətli təsir göstərən iqtisadi köçürülmə ilə nəticələnən layihələr üçün, plan, yaşayış təminatının yaxşılaşdırılması və ya bərpası ilə bağlı əlavə tədbirləri müəyyənləşdirəcəkdir; və
- (d) Qanuni olaraq müəyyən edilmiş parklarda və ya mühafizə olunan ərazilərdə və ya yerli əhalinin dolanışılığı asılı ola biləcəyi digər ümumi mülkiyyət mənbələrində mənbələrə çıxışı məhdudlaşdırılan torpaq istifadəsində dəyişikliklər tətbiq edə biləcək layihələr üçün, plan bu məhdudiyyətlər nəticəsində yarana biləcək mənfi təsirləri aradan qaldırmaq məqsədilə istifadə və təsir azaltma tədbirlərini müəyyənləşdirmək üçün müvafiq məhdudiyyətləri təyin edərək birlikdə iştirak prosesi hazırlayacaqdır

2.2.3 Köçürülmə Planlardakı Tələblər

Köçürülmə Planına aşağıdakı kimi daxil edilməlidir:

Ümumi Tələblər

- Maliyyələşdirmə və həyata keçirmə ilə əlaqədar qaydalar və öhdəliklər, o cümlədən nəzərdə tutulmamış xərcləri ödəmək məqsədilə əlavə maliyyələşdirmə ilə yanaşı arzu olunan nəticələrə doğru irəliləməyə mane olan gözlənilməz hallara vaxtında və koordinasiyalı cavab tədbirləri.
- Layihənin məqsədlərinə çatmaq üçün lazımlı olan köçürmə fəaliyyətlərinin tam xərcləri
- Planın həyata keçirilməsini layihənin riskləri və təsirləri ilə mütənasib olaraq izləmə və qiymətləndirmə prosedurları.
- ƏMSS-in məqsədlərinə çatmaq üçün həyata keçirmə zamanı zəruri olan korrektiv fəaliyyət.

Fiziki köçürülmə olarsa - Borcalan, təsire məruz qalan insanların sayından asılı olmayaraq, ən azından bu ƏMSS-in tətbiq olunan tələblərini əhatə edən bir plan hazırlayacaqdır. Plan:

- Köçürülmənin mənfi təsirlərini azaltmaq və zəmanət verildiyi kimi inkişaf imkanlarını müəyyənləşdirmək üçün hazırlanmalıdır
- Təxminli köçürülmə bütçəsini və icra cədvəlini daxil etməli və təsire məruz qalan şəxslərin (TMQS köçürülecek icmalar da daxil olmaqla) hüquqlarını müəyyənləşdirməlidir
- Cinsi aspektləri, o cümlədən yoxsul və həssas insanların ehtiyaclarını daxil etməlidir

Fiziki köçürülmə olarsa - Borcalan aşağıdakılardı nəzərə alan plan hazırlayıb:

- Fiziki yerdəyişmə halında - Borcalan aşağıdakılardı həyata keçirəcək bir plan hazırlayıb:
- Təsire məruz qalan şəxslərin gəlir və ya dolanışqlarının yaxşılaşdırmasına və ya heç olmasa bərpa etməsinə imkan verən tədbirləri daxil etmək.
- Cinsi aspektlərə və cəmiyyətin həssas təbəqələrinin ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetirərək TMQ şəxslərin və / və ya icmaların hüquqlarını qorumaq və bunların şəffaf, ardıcıl və ədalətli şəkildə tətbiq edilməsini təmin etmək.
- Həyata keçirilmə müddətində yaşayış vasitələrinin effektivliyini izləmək və həyata keçirmə başa çatdıqdan sonra qiymətləndirmə tədbirlərini daxil etmək.

2.2.4 Borcalanın ƏMSS 5-ə əsasən tələb etdiyi tədbirlər

Borcalan tərəfindən ƏMSS 5-ə uyğun olaraq tələb olunan tədbirlər aşağıdakılardır:

Fiziki köçürülmə halında - Borcalan, torpaq hüququnu əldə etmək üçün bütün əməliyyatları sənədləşdirəcək, kompensasiya verəcək və köçürülmə işləri ilə əlaqəli digər yardımçıları təqdim edəcəkdir. Layihə ərazisində yaşayan insanların başqa yerə köçməsi tələb olunursa, Borcalan aşağıdakıları edəcəkdir:

- Mümkin köçürmə variantları arasında köçürünlərlərə seçimlər təklif etməli, müvafiq yaşayış yeri və ya pul təzminatı da daxil olmaqla; və
- Yeni köçürülmə sahələrinin hər bir qrupunun ehtiyaclarına uyğun köçürülmə yardımını göstərin, yeni köçürülmə sahələri, ən azı əvvəller istifadə edilənlərə bərabər olan və ya mövcud minimum qanun və ya standartlara uyğun yaşayış şərtləri təqdim edəcəkdir; hazırlanmış, planlaşdırma variantları ilə bağlı ev sahibi icmala müraciət ediləcək və köçürülmə planları, ən azı mövcud səviyyələrdə və ya standartlarda ev sahibi icmaların obyektlərə və xidmətlərə davamlı girişini təmin edəcəkdir.
- Mümkin olduqda köçürünlər şəxslərin əvvəl yaşadıqları icma və qruplarla köçürülmə seçimlərinə şərait yaradılsın.
- Köçürünlər şəxslərin və onları qəbul edəcək hər hansı icmaların hazırkı sosial ənənələrinə hörmətlə yanaşılsın.
- Fiziki köçürülməyə məruz qalan şəxslərin (a) torpaq və ya əmlaka rəsmi qanuni hüquqları varsa; və ya (b) torpaq və ya əmlaka dair rəsmi qanuni hüquqları olmayan, lakin milli qanunvericiliyə uyğun olaraq tanınan torpaq və ya əmlaka dair bir tələbi olarsa: əvəzinə əmlak zəmanəti ilə bərabər və ya daha yüksək dəyəri olan, yerləşmə xüsusiyyətləri də daha üstün olan əmlak seçimi və ya bərpa dəyəri məbləğində nəğd pul təklifi edilsin.
- Fiziki köçürülməyə məruz qalan şəxslərin tutduqları və ya istifadə etdikləri torpaq və ya əmlaka dair tanınan qanuni hüququ və ya iddiası olmadığı təqdirdə: bu köçürünlər insanların sahib olduqları tikillilərdə qanunsuz köçürülmədən qorunaraq uyğun yaşayış (ev) əldə etmələrinə imkan verən razılaşmaları təmin edəcəkdir, borcalan onlara torpaq sahələrindən başqa əmlak, məskunlaşma və torpaq sahələrinin abadlaşdırılması kimi digər zərərlərini bərpa dəyəri ilə ödəyəcəkdir.
- Məsləhətləşmələrə əsaslanaraq bu cür köçürünlər şəxslərə, yaşayış səviyyələrini müvafiq alternativ ərazidə bərpa etmələri üçün kifayət məbləğdə torpaq üçün kompensasiyaya dəyərinə münasib köçürülmə yardımını təmin edilsin.
- Son tarixin dəqiq müəyyənləşdirilib ictimaiyyətə çatdırılması şərtilə, uyğunluq üçün son tarixdən sonra layihə ərazisine müdaxilə edənlərə kompensasiya verilməsinə və ya onlara kömək göstərilməsinə ehtiyac yoxdur.
- Təsirə məruz qalan şəxslərin məcburi köçürülməsinə müraciət etməmək. “Məcburi köçürülmə”, fərdlərin, ailələrin və / və ya icmaların iradəsi xaricində bu ƏMSS-də tətbiq olunan bütün prosedur və prinsiplər daxil olmaqla müvafiq hüquqi və digər qorunma formalarıyla təmin edilmədən və əldə edilmədən sahib olduqları evlərdən və / və ya torpaq sahələrindən daimi və ya müvəqqəti çıxarılması kimi müəyyən edilir.
- Yer dəyişdirməyə alternativ olaraq, təsirə məruz qalanların ərazilərinin qismən itirilməsi və ya abadlıq işlərindən sonra əmlaklarının dəyərini artıracaq töfhələr müqabilində ərazi köçürülməsini qəbul edə biləcəyi yerində torpaq abadlıq razılaşmalarını müzakirə edə bilər.

Iqtisadi köçürülmə olarsa

Əmlakın və ya əmlaka girişin itkisi ilə üzləşən iqtisadi cəhətdən köçürülməyə məruz qalan şəxslərə bu zərər bərpa dəyəri ilə ödəniləcəkdir:

- (a) Torpaqalma və ya torpaqdan istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərin ticarət müəssisələrinə təsir etdiyi hallarda (Buraya mağazalar, restoranlar, xidmətlər, istehsal müəssisələri və digər

müəssisələr, ölçüsündən və lisenziyasız və ya lisenziyalı olmasından asılı olmayaraq daxildir) təsire məruz qalan sahibkarlara, alternativ bir münasib yerin müəyyənləşdirilməsinin dəyəri, keçid dövründə itirilmiş xalis gəlirin dəyəri, zavodun, maşınların və ya digər avadanlıqların köçürülməsi və yenidən quraşdırılması xərcləri, və kommersiya fəaliyyətinin bərpası üçün kompensasiya ödəniləcəkdir; Təsire məruz qalan işçilər əmək haqqının müvəqqəti itirilməsinə görə yardım alacaq və zəruri hallarda alternativ iş imkanlarının müəyyənləşdirilməsində kömək alacaqlar;

- (b) Milli qanunvericilik çərçivəsində tanınan torpaq hüququ və ya torpaq hüququna edilən müraciəti olan təsire məruz qalan şəxslər təqdirində bərabər və ya daha böyük dəyəri olan əmlakla əvəzolunması təmin ediləcəkdir. (məsələn, kənd təsərrüfatı və ya ticarət sahələri) və ya lazım olduqda bərpa dəyəri ilə pul kompensasiyası təmin ediləcəkdir; və
- (c) Qanuni olaraq tanınan torpaq iddiaları olmayan iqtisadi köçürülməyə məruz qalmış şəxslərə torpaqdan başqa itirilmiş əmlakları (məhsul, suvarma infrastrukturunu və ərazidə edilən digər abadlıq) bərpa dəyərilə kompensasiya ediləcəkdir. Borcalan torpaq üçün kompensasiya əvəzinə bu şəxslərə başqa yerlərdə dolanışqlarının bərpasına imkan yaratmaq üçün kifayət edən kompensasiya qismində yardım göstərəcəkdir

Borcalanın uyğunluq üçün müəyyən olunan son tarixdən sonra layihə sahəsinə müdaxilə edən şəxslərə kompensasiya və ya kömək etməsi tələb olunmur

Iqtisadi cəhətdən köçürürlən şəxslərə gəlir əldə etmək imkanlarını, istehsal səviyyələrini və yaşayış səviyyələrini yaxşılaşdırmaq və ya heç olmasa bərpa etmək üçün imkanlar yaradılacaqdır:

- (a) Dolanışqları torpaq əsaslı olan insanlar üçün mümkün olduğu təqdirdə məhsuldar potensialın, yerləşmə üstünlüklerinin və ən azı itirilənə bərabər olan digər amillərin birləşməsi olan əvəzedici torpaqlar təklif ediləcəkdir;
- (b) Dolanışqları təbii qaynaqlara əsaslanan və layihə ilə əlaqəli giriş məhdudiyyətlərinin tətbiq olunduğu şəxslər üçün ya təsire məruz qalan mənbələrə davamlı giriş imkanı təmin etmək, ya da bərabər gəlir əldə etmə potensialı və əlçatanlığı olan alternativ mənbələrə çıxış təmin etmək üçün tədbirlər həyata keçiriləcəkdir. Ümumi mülkiyyət resurslarına təsir edildiyi təqdirdə, təbii mənbələrdən istifadəyə qoyulan məhdudiyyətlərə əlaqəli fayda və kompensasiya kollektiv xarakter daşıya bilər; və
- (c) Əvəz olunan torpaq və ya mənbələrin mövcud olmadığı sübuta yetirilərə, Borcalan iqtisadi baxımdan məcburi köçkünlərə alternativ gəlir qazanma imkanları, məsələn, kredit imkanları, bacarıq təlimi, iş qurmağa kömək, iş imkanı və ya əmlak üçün kompensasiyaya əlavə pul yardımı kimi variantlar təklif edəcəkdir. Ancaq nağd yardım tək şəkildə təsire məruz qalan şəxslərə dolanışqlarını bərpa etmək üçün məhsuldar vasitə və ya bacarıqları təmin etmir.

Bütün iqtisadi köçürülməyə məruz qalan şəxslərə, gəlir qazanma qabiliyyətlərini, istehsal səviyyələrini və yaşayış standartlarını bərpa etmək üçün tələb olunan vaxtın məqbul qiymətləndirilməsinə əsaslanaraq, keçid dəstəyi veriləcəkdir.

2.3 Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə

Dünya Bankının ƏMSS 5 tələblərinin əksər müddəaları Azərbaycan Qanunvericiliyində öz əksini tapıb. Lakin müəyyən fərqli məqamlar mövcuddur. Onların xülasəsi Cədvəl 3-də verilir:

Cədvəl 3. Milli Qanunvericiliklə Dünya Bankının ƏMSS 5 arasında müqayisə *

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
1.	Qanuni sahiblərə, hüquqi istifadəçilərə, uzun müddət ərzində hüquqi istifadəçilər və icarədarlara kompensasiyaların	Qanuni ixtiyarın olub olmaması kompensasiyanın ödənilməsinə və/ ya bərpa edilməsinə maneə olmamalıdır. Qanunsuz torpaq sahibləri bərpa və

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
	ödənilməsi. Qeyri-qanuni istifadəçilərə köçürülmə yardımı.	<p>yardım alırlar. (ƏMSS 5 Hüquqların təsnifikasi, par. 10)</p> <ul style="list-style-type: none"> - KŞ-lerin qanuni mülkiyyətçisi olduqları və ya torpaq sahəsinə sahib olduqları təqdirdə, Borcalan mülkiyyət təhlükəsizliyi, ekvivalent və ya daha yaxşı xüsusiyyətləri, yerləşmənin üstünlükləri və ya bərpa dəyərində pul təzminatı ilə bərabər və ya daha yüksək dəyəri olan əmlak seçimi təklif edəcəkdir. Nəğd pul əvəzinə nağd kompensasiya nəzərə alınmalıdır. (ƏMSS 5 Fiziki yerdəyişmə, maddə (28)) - KŞ-lerin tikililəri olduğu təqdirdə, Borcalan, torpaqdan başqa yaşayış sahələrini və torpaq sahəsindəki digər abadlıqlar kimi əmlak itkilərini bərpa dəyərilə kompensasiya edəcəkdir. (ƏMSS5 Fiziki yerdəyişmə, par. 29)
2.	Kompensasiya bazar qiyməti və ya bərpa dəyəri prinsipləri əsasında müəyyən edilir, hər ikisi tətbiq edilə biləcəyi halda daha yüksək qiyməti verən üsul tətbiq edilir. (Maddə 55.2, 58 və 59, TDEAQ, 2010).	Təsirə məruz qalan tikililər və torpaq üçün kompensasiyalar bərpa dəyərinə əsaslanmalıdır. (ƏMSS5 Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və faydalar, par. (12))
3.	26 Dekabr 2007-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya 20% əlavə olaraq ödəniləcək. Təsirə məruz qalan torpaqların könüllü satışı üçün əlavə 10% mükafat. (DETAQ, 2010)	Tikililərin qiymətləndirilməsində dəyərin aşağı salınması nəzərdə tutulmayıb. ƏMSS5 Təsirə məruz qalan şəxslər üçün kompensasiya və faydalar, par. (12))
4.	Yerli qanunvericiliyə əsasən öz torpaqlarından yüz metrdən uzaq olan yerə köçmələri tələb olunan LTMQS-in sayı 200 nəfərdən artıq olduqda köçürülmə planı digər hallarda isə köçürülmə təlimati hazırlanır.	Layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənasib Köçürülmə Planı (RP), Ətraf Mühit və Sosial Qiymətləndirmədə müəyyən edilmiş məsələləri həll etmək üçün Dünya Bankının ƏMSS 5 müddəalarına uyğun olaraq hazırlanacaqdır. (ƏMSS 5 : Planlaşdırma və tətbiq, bənd 21)
5.	Şikayətlərin baxılması komissiyası (DETAQ-in Maddə 75, 2010) zərurət olduğu təqdirdə böyük miqyaslı layihələrdə təyin ediləcəkdir. İcra Orqanı, Torpaq Alma Qrupu, Nəzarət Orqanı, yerli icra Hakimiyyəti, bələdiyyələr və TTNM şikayət və müraciətləri qəbul etmək, nəzərdən keçirmək və həll etmək iqtidarındadır.	Şikayətlər Şikayətlərin Baxılması Komissiyasında (ŞBK), Yerli rəhbərliklərdə və QHT və / və ya yerli səviyyəli icma Əsaslı Təşkilatlarda (İƏT) icmanın iştirakı ilə qeyri-rəsmi şəkildə həll olunur. (ƏMSS 5 Şikayət mexanizmi, par. 19)
6.	Gəlirin bərpası üçün əlavə müddəalar, ciddi təsirə məruz qalmış və ya həssas olan	DB siyaseti gəlir / dolanışlıq, ciddi itkilər və köçürülmə prosesi zamanı TMQS-lərin

No	AR Qanunvericiliyi	DB ƏMSS 5
	TMQŞ-lər üçün müavinətlər nəzərə alınır. 'Yaşayış mənbəyinin bərpası' anlayışı Azərbaycan qanunvericiliyində nəzərdə tutulmamışdır.	çəkdiyi xərclər üçün bərpa tələb edir. (ƏMSS 5 İqtisadi yerdəyişmə, bənd 33-36)
7.	Hazırlıq mərhələsində ərazilərin özgəninkiləşdirilməsi təklifini müzakirə etmək üçün ictimai iclaslar keçirilməlidir.	İctimai məşvərətlər və iştirak, DB-nin konsepsiyası, hazırlanması, həyata keçirilməsi və həyata keçirilməsindən sonrakı dövrde davamlı bir proses olan siyasetinin ayrılmaz hissəsidir. (ƏMSS 5 - əlavə 1. məcburi köçürülmə aletləri: İcma iştiraki, par. 11 & 22; ƏMSS10: Maraqlı tərəflərin iştirak etməsi və Məlumatların Açıqlanması)

*Təsbit edildiyi kimi iki boşluq arasında uyğunsuzluqlar olduğu təqdirdə, Layihə Dünya Bankının Köçürülmə Siyasətlərini və ƏMSS5-də göstərilən prosedurlara riayət edəcəkdir.

Azərbaycandakı qanunvericilik dərəcələri və digər müvafiq qanunlar və təcrübələr YIL Layihəsinin bütün planlaşdırma və tətbiqetmə mərhələlərində nəzərə alınacaqdır. Uyğunsuzluqlar halında Dünya Bankı ƏMSS 5 üstünlük veriləcəkdir.

2.4 Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsinin prinsipləri

Dünya Bankının Torpaqalma, Torpaq İstifadəsinə Məhdudiyyət və Məcburi Köçürülməyə dair ƏMSS 5 prinsiplərinə və müvafiq Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə bu Köçürülmə Siyasəti Çərçivəsində hörmət ediləcəkdir. Bu baxımdan köçürmənin aşağıdakı əsas prinsipləri tətbiq ediləcəkdir:

- Torpaqın mənimsənilməsinin minimuma endirilməsi:** Xüsusi torpaq sahələrinin mənimsənilməsi yalnız alternativ olmadığı hallarda aparılacaqdır;
- Hüquqi prosedur məcburidir:** Bütün torpaqalmalar Azərbaycan Qanunu və Dünya Bankının qaydalarına uyğun olaraq həyata keçiriləcəkdir;
- Kompensasiya və uyğunluq prinsipləri:** xüsusi torpaq sahələrinin mənimsənilməsi qəçinilməz olduqda, bu hallar Azərbaycan qanunlarına və Dünya Bankının tələblərinə uyğun olaraq həll ediləcəkdir.
- Əmlakın qiymətləndirilməsi metodları və prosedurları:**
- Planlaşdırılmış torpaqalma detalları, Köçürülmə Planında (KP) ƏMSS 5-də və daha ətraflı **ƏMSS 5 - Əlavə 1-də izah edildiyi kimi göstərilməlidir.** ƏMSS 5 par. 26: "Fiziki yerdəyişmə vəziyyətində, Borcalan (və ya LİQ) təsirə məruz qalan insanların sayından asılı olmayıaraq, bu ƏMSS-nin ən azı tətbiq olunan tələblərini əhatə edən bir plan (Köçürülmə Planı (RP)) hazırlayacaqdır. Plan, köçürmənin mənfi təsirlərini azaltmaq və inkişaf fürsətlərini müəyyənləşdirmək üçün tərtib ediləcək, köçürülmə bütçəsini və həyata keçirilmə cədvəlini özündə cəmləşdirəcək və təsirə məruz qalan bütün kateqoriyaların (ev sahibi icmalar da daxil olmaqla) hüquqlarını müəyyənləşdirəcəkdir. Cinsi aspektlərə və yoxsul və həssas insanların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. Müvafiq qanunvericilik və kompensasiya idarəsi, LİQ ilə əməkdaşlıq edərək Köçürülmə Tədbirlər Planlarının həm Azərbaycan qanunlarının, həm də Dünya Bankı siyasətlərinin tələblərinə uyğun olmasını təmin edəcəkdir. Bundan əlavə, Borcalan (və ya LİQ) torpaq hüquqları əldə etmək üçün bütün əməliyyatları sənədləşdirəcək, kompensasiya verəcək və köçürülmə işləri ilə əlaqəli digər yardımçılar edəcəkdirler (ƏMSS 5 bənd 26);
- Hüquqlar:** Hüquqlar torpaq növlərinə, əmlak və ehtiyaclarla görə, ərazinin kim tərəfindən tutulduğuna görə, o cümlədən qanunvericiliyin mülkiyyət hüququ olan və olmayan mülkiyyətçilər, kirayəçilər və Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin (LTMQŞ) necə fərqləndirməsi də daxil olmaqla müəyyən edilməsinə görə; torpaqdan kommersiya

məqsədləri üçün istifadə edən insanlar; hər hansı abadlıq işləri görmüş şəxslər; yaşayış ili və s. görə fərqlənəcəkdir.

- **Təşkilati vəzifələr və institutional çərcivə:** Köçürülmə Siyasəti Çərcivəsinin tətbiqi və icrası və KP-nin planlaşdırılması və tətbiqi üçün ümumi məsuliyyətin detalları. Hüquqların təmin edilməsi prosesi hər mərhələdə kimlərin iştirak etdiyini qeyd edərək ətraflı təsvir edilməlidir;
- **Köçürülmə Planlarının həyata keçirilməsi üçün maliyyələşdirmə:** Maliyyələşdirmə üçün öhdəlikləri və prosesi aydın şəkildə təsvir edəcəkdir (KP-də qiymətləndirilən və təqdim olunan xərclərə əsasən);
- **İctimaiyyətin iştirakı və məşvərətlər:** TMQŞ-lərin KP-nin planlaşdırılması və həyata keçirilməsinin müxtəlif mərhələlərində layihədə iştirak etmələrini təmin edilsin. KP-nin tətbiq edilməsindən əvvəl, TMQŞ-lər, ictimai məşvərətlərdə Köçürülmə Siyasəti Çərcivəsinin müddəaları barədə məlumatlandırılacaq və məlumatlar ictimaiyyətə açıqlanacaqdır. Hər bir TMQŞ-ə hüquqları və bərpa seçimləri barədə KSÇS/ KP-də müyyəyen edilmiş qaydada tam məlumat veriləcəkdir;
- **Şikayətlər:** Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən, şikayətlər qəbul ediləcək və TMQŞ-lərin bütün şikayətlərinə ədalətli baxılmasını təmin etmək üçün mexanizmlər tətbiq ediləcəkdir. Qadınlara və həssas qruplara xüsusi diqqət yetirilməlidir. Monitoring zamanı TMQŞ-lər tərəfindən verilən bütün bütün şikayetlər və qərarlar bu şikayətlərin vaxtında həll olunmasını təmin etmək üçün qeyd olunur; Monitoring və nəzarət: KP-nin icrasına nəzarət etmək üçün bir monitoring mexanizmi tətbiq ediləcəkdir. Zəruri hesab edildikdə, KP-nin həyata keçirilməsinin xarici monitoringini və qiymətləndirilməsini həyata keçirmək üçün müstəqil bir mütəxəssisli müqavilə bağlanacaqdır. Xarici monitoring, layihənin sosial-iqtisadi təsiri haqqında məlumat toplamaqla yanaşı, toplanan ilkin məlumatlardan başqa dəyişiklikləri ölçmək üçün, layihənin TMQŞ-lərə sosial-iqtisadi təsiri barədə məlumat toplayacaq və KSÇS-nin arzu olunan məqsədlərinə çatmaq üçün təkliflər olarsa KP-nin həyata keçirmə prosedurlarında dəyişikliklər təklif edəcəkdir ;
- **Köçürülmənin planlaşdırılması:** Köçürülmənin planlaşdırılması: Layihə ilə əlaqəli risklər və təsirlərlə mütənasib KP hazırlanarkən (EMSS 5 bənd 21) layihədən təsirlənəcək şəxsləri müyyəyenləşdirmək, torpaq və digər əmlakın siyahısını yaratmaq, kimin kompensasiya və yardım almağa haqqı olacağını təyin etmək və fürsətçi məskunlaşanlar kimi uyğun olmayan şəxsləri müavinət tələb etməkdən çekindirmək məqsədilə siyahıyaalma aparılacaqdır. Sosial qiymətləndirmə, həmçinin mövsümi mənbələrdən istifadə edənlər kimi siyahıyaalma zamanı üzrlü səbəblərdən layihə ərazisində ola bilməyən icmaların və ya qrupların iddialarına cavab verəcəkdir. Siyahıyaalma ilə birlikdə Borcalan hüquqların tətbiqi üçün son tarix müyyəyen edəcəkdir (ƏMSS5 bənd 20). Həmçinin, TMQŞ-lərin sosial-iqtisadi araşdırımları onların yaşı, cinsini, etnik mənsubiyətini, təhsili və peşəsini, onlara məxsus ev xərclərinin qiymətləndirmələrini, dolanışq bacarıqlarını, qənaət və borclarını, daşınan və daşınmaz əmlaklarını əhatə edəcəkdir. Sosial-iqtisadi sorğunun bir hissəsi olaraq, qrupa TMQŞ monitoringi və qiymətləndirmə məqsədilə dolanışığın bərpası ilə bağlı ölçüle bilən göstəricilərin yaratması tövsiyə ediləcəkdir.
- **İctimyyətin cəlb olunması və sənədlərin açıqlanması:** Məşvərətlər prosesinə əlavə olaraq və Dünya Bankının ƏMSS 10 Maraqlı Tərəflərin cəlb olunması və məlumatların açıqlanmasına (MTCOMA) uyğun olaraq, KSÇS və KP hər hansı bir əmlakın alınması fəaliyyətinə başlamazdan əvvəl azərbaycan dilində yerli olaraq təqdim ediləcəkdir. Müvafiq məlumatların açıqlanması və təsirə məruz qalan icmaların və şəxslərin mənalı iştirakı alternativ layihə çizgiləri nəzərdən keçirilərkən və daha sonra kompensasiya prosesi, dolanışığın bərpası fəaliyyətləri və köçürülmə prosesi zamanı baş verəcəkdir. (ƏMSS 5 bənd. 17). Borcalan, Bankla məsləhətləşərək layihənin xüsusiyyəti və miqyası, potensial risk və təsirləri ilə mütənasib bir maraqlı tərəflərin cəlb olunması planını (SEP) hazırlayacaq və həyata keçirəcəkdir (ƏMSS10 bənd 13).

Bu əsas prinsiplərdən başqa şəffaflığı və ədaləti təmin etmək üçün aşağıdakı addımlar atılacaq:

- Torpaq və digər təsirə məruz qalan əmlak üçün kompensasiya, amartizasiya, vergilər, ödənişlər və ya digər məqsədlər üçün faiz tutmları tətbiq olunmadan hüquqları olan TMQŞ-rə bərpa dəyəri ilə təmin ediləcəkdir;
- Torpaq və digər əmlakın tikintisi və daimi alınması zamanı torpaqların / əmlakın müvəqqəti itkisinə görə kompensasiyanın müəyyənləşdirilməsi üçün dəqiq prosedur;

KSÇS, təsir miqyasından və torpaq və ya digər əmlaka qanuni hüquqlarının olub-olmamasından asılı olmayaq layihədən təsirlənən bütün şəxslərə şamil edilir. Sahəyə məxsus Köçürmə Planları (KP) hazırlanacaq və Dünya Bankı tərəfindən təsdiqlənəcək, və bu KSÇS və Bankın ƏMSS 5-i ilə müəyyənləşdirildiyi kimi TMQŞ üçün uyğun bir kompensasiya və bərpa tədbirləri paketi təqdim edən tikinti işləri başlamazdan əvvəl həyata keçiriləcəkdir. Torpağın və əlaqədar əmlakın götürülməsi, yalnız müvafiq KP-də müəyyən edilmiş bütün kompensasiya və bərpa tədbirləri müvafiq LTMQŞ-ə verildikdən sonra baş verə bilər. Bəzi yaşayış məntəqələrinin fiziki olaraq köçürülməsi lazımlığı olduğu təqdirdə, yaşayışlarının ən azı layihə öncəsi səviyyəsinə gətirilməsinə xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. Məcburi köçkünlər, xüsusən yoxsulluq həddindən aşağı yaşayanlar, torpaqları olmayan, qocalar, qadınlar və uşaqlar arasında həssas qrupların ehtiyaclarına xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. KP-nin xülasəsi Əlavə I-də verilmişdir.

3 Uyğunluq və hüquqlar matrisi

3.1 Kompensasiya və son tarixlə əlaqədar hüquq

Kompensasiya haqqı, hər bir Layihə Komponenti üçün təyin ediləcək bir son tarixlə məhdudlaşdırılacaqdır. Təsirə məruz qalan əmlakın inventarizasiyası, bütün Layihə üçün sosial-iqtisadi tədqiqatların aparılması və siyahıyaalmanın başlanğıc tarixi layihə üçün son tarix hesab edilir. Son tarixsən sonra tikililərdə edilən dəyişikliklər və son tarixdən sonra təsirlənmiş ərazilərdə məskunlaşan şəxslər kompensasiya almayıacaqlar.

Bu layihə çərçivəsində bu təsirə məruz qalan şəxslər kompensasiya və bərpa yardımını ala biləcəklər.

- Qanuni əmlak/ ənənəvi torpaq hüquqları olan torpaq və digər əmlakı itirən şəxslər;
- Qüvvədə olan qanuni hüquqlar altında torpağı itirən şəxslər;
- Qanuni statusu olmayan torpaq sahələrini itirən şəxslər ərazidə yerləşdirilən tikililərin, çoxillik bitkilərin və s. itkisinə görə kompensasiya almaq hüququna malikdirlər;
- Kirayəçilər və icarədar-şərīklər;
- Tikili, əkin, bitki və torpağa bağlı olan hər hansı digər obyekt sahibləri;
- İşini, gəlirini və maaşını itirən şəxslər;

3.2 Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərin tərifi

Torpaq satınalması, yerdəyişmə və ya gəlirlərinitməsi ilə Layihənin təsiri altına düşən şəxslər daxil olmaqla istənilən şəxs, ailə (bəzən Layihənin təsir etdiyi ailə kimi istinad olunur), firma və ya dövlət və ya özəl müəssisə Layihə təsirinə məruz qalan bütün şəxslərdir. Layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə bu səbəbdən daxildir: i) yol dəhlizinin, təhkim zolağının, svay özüllərinin və ya tikinti işləri sahəsinin birbaşa təsir etdiyi insanlar; ii) ağaclar və ya məhsullar kimi kənd təsərrüfatı torpağı və ya digər məhsuldar mülkləri təsir altına düşmüş insanlar, iii) biznes işlərinə təsir göstərilmiş şəxslər və Layihənin təsiri nəticəsində gəlir itkisi yaşamış insanlar; iv) Layihənin təsiri nəticəsində işini/məşğuliyyətini itirmiş şəxslər və v) layihə nəticəsində ictimai resurslara/ əmlaka girişi itirən insanlar.

Təsirə məruz qalan potensial şəxslərə son tarix və nəticələri barədə aydın məlumat veriləcəkdir. Onların məlumatlandırılması üsulları, təsirə məruz qalan fəndlərə məktubları və daha geniş icmaya və hər hansı bir şəxsiyyəti biliinməyən LTMQŞ-lərə çatmağa yönəlmüş ictimai bildirişləri əhatə edir.

3.3 Hüquqlar Cədvəli

Hər bir təsirə məruz qalan itki üçün kompensasiya və bərpa hüquqları aşağıdakı cədvəldə təqdim edilir.

Cədvəl 3: Kompensasiyanın Təyin Edilməsi Cədvəli

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsire Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
1.	Özəl torpaqların daimi itkisi	Kənd təsərrüfat təyinatlı, yaşayış və kommersiya torpaqları	Torpaq sahibi	İtirilmiş torpaq / yaşayış tikilisi üçün eyni ölçüdə, keyfiyyətdə və istehsal dəyərində torpaq / tikili. Kənd təsərrüfatı torpaqları təqdirində, eyni əkin sahələri üçün kompensasiyaya əlavə olaraq itirilmiş torpaq sahəsi üçün eyni ölçü, keyfiyyət və istehsal dəyəri. Prezidentin 26 dekabr 2007-ci il tarixli Fermanına əsasən əməliyyat dəyəri olmayan bazar dəyərinə əlavə olaraq % 20 əlavə kompensasiya. Təsirə məruz qalan insanlar və Alan Orqan arasında razılışdırıldı ki kimi hər hansı digər təzminatlar..	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010); 26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fermanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymış ziyani ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdardında əlavə haqqın ödənilməsi	AAYDA-TAŞ
	Dövlət torpaqlarının daimi itkisi	Bələdiyyə torpaqları/ digər dövlət torpaqları	Bələdiyyə və Rayon	Bu ərazilərdə əkinçilik hüququ olan təsirə məruz qalan şəxslər bu torpaqlardan istifadə və məhsul yiğimi itkisinə görə kompensasiya almaq hüququna malikdirlər. İcarəçilər, bələdiyyə tərəfindən icarə müddətinin geri qaytarılması halında dövlət tərəfindən müəyyən bir məhdudiyyət qoyulduğundan geri alınan hissədən istifadə edilməyen icarə müddəti üçün bələdiyyə tərəfindən geri ödənilməyəcəklər. Bununla birləşdə, yeni bir sahə icarəyə götürmək niyyətində olan icarəçilərə yeni bir icarə əldə edilməsində kömək ediləcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010);	AAYDA-TAŞ və müvafiq ərazilərin icra hakimiyyətləri
2.	Tikililərin itkisi	Xüsusi, yaşayış, ticarət və hasar və	Sahiblər (Tikilinin yerləşdiyi ərazidə qeydiyyatdan	Təsirə məruz qalan əmlakın qeydiyyat statusundan asılı olmayaraq amortizasiya, qurtarılan materiallar və əməliyyat, dizayn və qeydiyyat xərcləri çıxılmadan bərpa dəyəri prinsipinə əsaslanan pul kompensasiyası. Fiziki	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010);	AAYDA-TAŞ

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsire Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
	İctimai tikililər və kommunal xidmətlər	tövlələr kimi digər növ tikili	keçmiş hüququ olmayanlara da aiddir) Rayon rəhbərliyi	köçürülmə vəziyyətində münasib köçürülmə təzminatı verilməli və / və ya köçürülmə üçün yardım göstərilməlidir. Prezident Fermanına əsasən (Dekabr 26, 506-3 2007) əlavə 20% kompensasiya. Podratçının öhdəliklerinin bir hissəsi olaraq ictimayı tikililərin layihədən əvvəlki vəziyyətə gətirilməsi və ya bərpası.	26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fermanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymış ziyanı ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdarında əlavə haqqın ödənilməsi	
3.	Ağacların, məhsulların itkisi	Biçilməmiş bitkilər və ağaclar	Sahiblər/kultivatorlar, icarəçilər, icarə sahibləri	Mövsümi məhsulların yiğilması üçün 60 gün əvvəlcədən bildiriş. Bitkilər 60 gün ərzində yiğilırsa, bazar qiymətinə bərabər olaraq məhsullar (və ya məhsul payı) üçün kompensasiya. Çoxillik bitkilər və meyvə verən ağaclar bərpa prinsipinə əsasən pul kompensasiyası. Meyvəsiz ağaclar üçün ağacın mövcud bazar qiymətinə bərabər olan pul kompensasiyası. Bu ağaclardan olan odunlar ev sahibi tərəfindən saxlanıla bilər. Yiğilmiş məhsullar üçün heç bir kompensasiya verilməyəcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010); 26 dekabr 2007-ci il tarixli Prezident Fermanına əsasən əmlakın alqı-satqısı nəticəsində dəymış ziyanı ödəmək üçün əldə edilmiş əmlakın bazar qiymətinə 20% miqdarında əlavə haqqın ödənilməsi	AAYDA-LİQ və tikinti işləri üzrə podratçı
4.	Ciddi təsir / həssas ailələr	Ciddi təsirə məruz qalan insanlar (20% ya daha çox torpaq sahəsini itirən)/ yaşının və ya bir qadının başçılıq etdiyi evlər, yoxsulluq həddindən aşağı	Ciddi təsirə məruz qalan insanlar (20% ya daha çox torpaq sahəsini itirən)/ yaşının və ya bir qadının başçılıq etdiyi evlər	Tikinti işləri müqavilələri və yol istifadəyə verildikdən sonra yaradılacaq xidmət / istirahət yerlərində yaradılan iş yerləri daxilində məşğulluq fürsətlərində bacarıqlı ailə üzvlərinə üstünlük verilməlidir. (Ailə üzvü işə qəbul oluna bilməyəcəyi təqdirdə, AAYDA-LİQ-nun qərarı ilə başqa yardım formaları verilə bilər)	Tikinti işləri üzrə podratçı	AAYDA-TAŞ, podratçı və icra hakimiyyətləri

S/S	İtki növü	Tətbiq edilir	Təsire Məruz Qalan Tərəflər	Kompensasiya tədbirləri	Nizamlayıcı Qanunvericilik	Öhdəliyi olan təşkilat
		səviyyədə yaşayanlar, yaşlılar, tək valideyin olan ailələr				
5.	Gəlir itkisi	Biznes fəaliyyətinə təsir nəticəsində gəlirin itkisi	Sahibkar, fəhlələr	Vergi orqanları tərəfindən təsdiqlənmiş bir əvvəlki maliyyə ilindən əldə edilən gəlirə əsaslanan fasilə dövründə pul təzminatı. Ticarət daimi olaraq itirildikdə, vergi bəyannaməsi əsasında 1 illik gəlirə bərabər və ya mümkün olmadıqda, rəsmi minimum əmək haqqına əsasən nağd şəkildə kompensasiya olunacaq; müvəqqəti iş itkiləri, vergi bəyannaməsinə və ya mükənət olmadıqda rəsmi minimum əmək haqqına əsaslanan fasilə dövrü üçün nağd şəkildə ödəniləcəkdir.	Dövlət ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Haqqında Qanun (20 Aprel, 2010)	AAYDA-TAŞ
6.			İşçi	Ən çox 3 aya qədər olan fasilə dövrü ərzində rəsmi olaraq bildirlən əmək haqqına bərabər olan (mövcud deyilsə rəsmi aylıq minimum əmək haqqına əsasən) pul kompensasiyası.		
7.	Müvəqqəti təsirlər	Müxtəlif növlər: nəqliyyat istiqamətinin dəyişdirilməsi ve müvəqqəti girişin itirilməsi ilə bağlı müvəqqəti təsirlər	Ümumi ictimaiyyət, yol kənarındaki tikililərin sahibləri	Müqavilə tikinti işləri üçün podratçıdan tikinti düşərgələri, ofislər, karxanaları, material saxlama sahələri, emal sahələri üçün materiallar və daşımaya yolları üçün yol ehtiyatı xaricində tələb olunan bütün torpaqların müvəqqəti alınması və bərpa edilməsindən məsul olmasını tələb edəcəkdir. Müqaviləli Podratçı onlara münasib torpaq sahələrini seçəcək və torpaq sahələrindən istifadə etmək üçün torpaq sahibləri ilə müqavilələrin razılışdırılmasına məsuliyyət daşıyacaqlar. Bir podratçının hər hansı bir torpaq sahibi ilə razılışma əldə etməməsi halında, alternativ bir sahə seçməsi və yeni bir müqavilə ilə danışqlar aparması tələb olunacaq. Müvəqqəti tikinti məqsədi ilə torpaqların məcburi olaraq götürülməsinə icazə verilməyəcəkdir.	Tikinti işləri Podratçısı	LİQ-AAYDA, Podratçı və İcra Hakimiyyətlər i

AAYDA-TAŞ = Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi -Torpaqalma Şöbəsi; LİQ= Layihə İdarəetmə Qrupu; = Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi

3.4 İtirilmiş və təsirə məruz qalan əmlakın qiymətləndirilməsi və kompensasiyası

Daimi və müvəqqəti torpaq itkisi üçün təminatlar, ev və tikili itkisi, bitki və ağaç itkisi, köçürülmə xərcləri və vergi deklarasiyaları əsasında və ya birdəfəlik məbləğlə ödənilən biznes itkisi kimi müavinatlar kompensasiya məbləğinə daxil olacaq.

Kompensasiyanın vahid dəyəri ilkin olaraq layihə məsləhətçiləri tərəfindən qiymətləndiriləcək və sonda icraçı təşkilat üçün məqbul olan aydın və şəffaf metodologiyalara əsasən səlahiyyətli müstəqil qiymətləndirici tərəfindən qiymətləndiriləcəkdir. Qiymətləndirilən kompensasiya dərəcələri daha sonra Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən yoxlanılacaq və təsdiqlənəcəkdir (Maddə 19, DETAHQ, 20 aprel 2010).

Bu hüquqların təfərrüatları aşağıda verilmişdir.

3.4.1 Torpaq üçün kompensasiya

- Şəxsi və kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqlar:** hüquqi adı / torpaq üzrə ənənəvi hüququ olan təsirə məruz qalan şəxslər bərpa dəyəriylə (Hissə 3.0 tərif verilib) nəğd şəkildə müvafiq kompensasiya alacaqlar, və ya alınan torpaq əvəzinə eyni dəyəri/ məhsuldarlığı olan torpaq sahəsiylə təmin ediləcəklər (oxşar xüsusiyyətli torpaq sahəsi yoxdursa digər torpaq sahəsini oxşar vəziyyətə çatdırmaq üçün edilən xərclər daxil olmaqla). Bərpa dəyəri ilə bərabər ola biləcək alqı-satçı xərcləri/ rüsumlar LTMQS tərəfindən deyil, Alan Orqan və ya yerli hökumət orqanları tərəfindən ödəniləcək. TMQS-rə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qərarına əsasən (26 dekabr 2007-ci il tarixli) hesablanmış kompensasiya məbləğinin 20% dəyəri əlavə olaraq ödəniləcəkdir.

Həyətyanı torpaq sahələrinə gəldikdə (şəhərlər, şəhərkənarı və kənd ərazilər) kompensasiya bərpa dəyəri prinsipiylə ödəniləcəkdir. Bərpa qiymətinə əlavə olaraq torpaq sahəsinin şəraiti ətrafdə olan sahələrlə müqayisədə eyni vəziyyətdə və ya daha yaxşı olmalıdır.

- Alqı-satçı nəticəsində qalıq torpaq sahələri:** təhkim zolağı xaricində sahəsi az qalmış və ya giriş-çixışı, suvarılması və ya istifadə imkanları dəyişilməsi nəticəsində yararsız qalmış torpaq sahələri təsirə məruz qalan torpaqlara əlavə edilərək yuxarıda qeyd edildiyi qaydada kompensasiya ediləcək.
- Həyətyanı / kommersiya məqsədilə istifadə edilən torpaqlar:** Qanuni sakinlər və hüquqi adı olanlar alınan torpaq əvəzinə onu tam bərpa dəyərində olan torpaq sahəsi ilə, və ya əməliyyat və amartizasiya xərcləri xaricində mövcud bazar qiyməti dəyərində kompensasiya ilə təmin ediləcəklər. Əlavə xərclər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Qərarına əsasən (26 dekabr 2007-ci il tarixli) hesablanmış kompensasiya məbləğinin 20% dəyəri əlavə ödənilərək qarşılanacqdır.

Kirayəçilər digər sahələrdə icarənin yenilənməsi təklif ediləcəkdir. Həm də ərazidə edilən hər hansı bir abadlıq işləri üçün kompensasiya alacaqlar. Qeyri qanuni məskunlaşanlar torpaqdan başqa üzərində olan hər hansı bir tikinti / tikiliyə və abadlaşdırılmaya görə təzminat verilərək bərpa ediləcəklər. Bundan əlavə, köçkünlərə nəqliyyat xərclərini ödəmək üçün birdəfəlik köçürülmə müavinəti veriləcək.

3.4.2 Bitkilər üçün kompensasiya

Bitkilərin itkisi: Mövsümi məhsulun yiğilması mümkün olmadıqda itirilən bir illik məhsulun təmiz dəyəri mövcud bazar qiymətiylə kompensasiya edilir. Bitkilərin kompensasiyası torpaq sahibi və icarədarın hər birinə onların xüsusi müştərək icarə sazişinə əsasən ödəniləcək.

İllik bitkilər. Məhsulun yiğimi iş qrafiki ilə uyğunlaşmadığı təqdirdə, məhsul itkisi təsiri qəçinilməz olarsa məhsula görə kompensasiya ödəniləcək.

İllik bitkilər üçün kompensasiyanı hesablamaq üçün aşağıdakı düsturdan istifadə ediləcəkdir:

$$\text{CrC} = ((\text{RP} \times \text{Yd}) - \text{CC}) \times A \times T$$

CrC = birillik bitkilərdən ədlə olunan gəlirin itirilməsi qarşılığında kompensasiya; RP = məhsulun pərakəndə qiyməti (Azərbaycan Manatı/100 kq); Yd = məhsul (100 kg/hektare); CC = maddi xərclər, aqrotexniki tədbirlər, nəqliyyat daşınması, vergilər və rüsumlar daxil olmaqla artan xərclər (AZN / hektar); A = layihə üçün təzimlənən ərazi (hektar), və T = itirilmiş becərmə mövsümlərinin sayı.

3.4.3 Odun və meyvə ağacları üçün kompensasiya

- Odunluq və meyvə gətirməyən ağaclar:** Meyvə verməyən ağaclar üçün pul təzminatı bərpa prinsipinə əsasən hesablanacaqdır. Təzminat miqdarnı təyin etmək üçün meyvəsiz ağaclar üçün ağacın mövcud bazar qiymətinə bərabər olan pul kompensasiyası istifadə ediləcəkdir. Bu ağaclardan olan odunlar sahibində saxlanılmalıdır. Podratçı, qeydiyyatdan keçmiş bütün ağacların LTMQŞ-lərin yaşayış yerlərinə pulsuz çatdırılmalıdır. Odunluq ağaclar (a) yaş kateqoriyasına (b) tinq dəyərinə; (c) orta böyümə və (d) tam böyümə (e) odun dəyəri və (f) həcmində görə dəyərləndiriləcəklər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.
- Meyvə ağacları:** Təsirə məruz qalan meyvə ağacları üçün pul təzminatı cari bazar dəyərində və layihə təsirinə məruz qalan meyvə ağacının növünə, yaşına və məhsuldar dəyərinə görə hesablanacaqdır. Yetkin meyvə verən ağacın illik məhsuldarlıq qabiliyyəti, meyvənin bazar qiymətinə (kq / AZN) vurulur və yeni bir ağacın eyni məhsuldarlıq yaşına qədər böyüməsi üçün tələb olunan il sayına vurulur. Tikinti şirkəti bütün qeyd edilmiş çoxillik bitkilərin ağaclarının TMQŞ-lərin evlərinə pulsuz çatdırılmasını təmin edəcək və onlar özləri kəsilmiş ağacları kənarlaşdırıa biləcəklər. Meyvə/ məhsuldar ağaclar (a) yaş (b) qələm (c) yetkin amma hələ məhsul verməyən və (d) məhsuldar olduğundan asılı olaraq qiymətləndiriləcək. (d) ağacları bir illik məhsulun təmiz gəlirinin bazar dəyərini oxşar məhsuldar yaşılı ağacın yetişdirilməsi üçün lazım olan illərin sayına vurmaqla hesablanacaqdır. Prezidentinin fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.

3.4.4 Bina və Tikililər üçün Kompensasiya

- Evlər, binalar və tikililər:** təsirə məruz qalmış obyektin qeydiyyat statusundan asılı olmayaraq amartizasiya xərcləri, materialların daşınması və əməliyyat xərcləri nəzərə alınmadan tam bərpa dəyəriylə kompensasiya ediləcək. Itirilmiş su və elektrik xətlərinin dəyəri kompensasiya məbləğinə daxildir. 26 Dekabr 2007-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% əlavə olaraq ödəniləcək.

Bərpa dəyəri materialların dəyəri, tikinti növü, işçi qüvvəsi, nəqliyyat və digər tikinti xərcləri, habelə qeydiyyat xərcləri əsasında müəyyənləşdiriləcəkdir. Bu Layihə çərcivəsində ev təsərrüfatlarının fiziki köçürülməsi nəzərdə tutulmur və yaşayış üçün istifadə olunan bina və tikililər təsirə məruz qalmayacaqlar. Bu cür təsirlərin müfəssəl layihə altında qacınlımadır. Təsərrüfat köməkçi tikililərinin, hasarların, divarların və digər təsirə məruz qalan tikililərin itkisi və ya zədələnməsi əvəzləmə dəyəri əsasında ödəniləcəkdir. Nəgd kompensasiya, kiminsə yaşadığı əsas ev və ya ev olmayan, itirilmiş əlavə binalar kimi tikililər üçün üstünlük təşkil edən bir seçim olaraq veriləcəkdir.

3.4.5 İcma əmlakının yenidən qurulması və ya bərpası

- **İctimayı tikililər və kommunal xidmətlər:** Layihədən əvvəlki funksiyalarına cavab vermək üçün bu əmlak tamamilə dəyişdiriləcək və ya bərpa ediləcəkdir.

3.4.6 Həssas qruplar üçün müavinətlər və yardım tədbirləri

- **Ciddi təsirə məruz qalan insanlar –** Torpaq və və ya ümumiyyətlə yaşayış təmin edən gəlirlərin 20%-dən çoxunu itirən LTMQS, qabiliyyətlərinə uyğun olaraq yol tikintisi fəaliyyətinə cəlb olunmaqdə üstünlük təşkil edəcəklər. Bu ciddi TMQŞ-lırin siyahısı Layihə Mühəndisi tərəfindən KP-nin hazırlanması işi nəticəsində icraçı Orqana təqdim ediləcək və baxılması üçün Tikinti Şirkətinə göndəriləcəkdir. İş müraciətini tamamlamaq üçün ictimai məşvərətlər zamanı TMQŞ-lərə qeyd olunan fürsət barədə məlumat veriləcəkdir.
- **Həssas qruplar:** Layihədən təsirlənmiş həssas qrupların ailə üzvlərinə (yoxsulluq həddindən aşağı olanlar, yaşılılar, qadınlar), yaşayışlarının bərpasına kömək üçün layihə ilə əlaqəli işlərdə məşğulluqda üstünlük veriləcəkdir. Layihənin həssas qruplarının digər ehtiyacları, KP hazırlığı çərcivəsində hazırlanacaq sosial-iqtisadi sorğu / siyahıyalma zamanı müəyyən ediləcəkdir. Tədbirlər KP-də ətraflı şəkildə göstərilməlidir.

3.4.7 Gelir zərərinin kompensasiyası

Biznes itkisi: Biznes daimi olaraq itirildikdə, vergi bəyannaməsinə əsasən 1 illik gəlirə bərabər və ya mümkün olmadıqda, rəsmi minimum əmək haqqına əsasən nağd şəkildə kompensasiya olunacaq; müvəqqəti biznes itkiləri, vergi bəyannaməsi və ya mümkün olmadıqda rəsmi minimum əmək haqqı əsasında işin dayandırılması dövrü üçün nağd şəkildə ödəniləcəkdir

- **Ticarət işçiləri və heyəti:** İşin müvəqqəti dayandırılacağı təqdirdə işin dayandırılması dövrü üçün itirilmiş əmək haqqının təzminatı hesab olunur. Daimi iş itkisi baş verərsə 3 aylıq əmək haqqı ödəniləcəkdir.³
- **Dolanışiq itkisi:** dolanışqlarını keçid dövründə itirmiş təsirə məruz qalan şəxslərə maddi və digər yardımların ödənilməsi nəzərə alınmışdır. İcraçı Orqan yeni icma, mümkün iş müraciətləri, mövcud iş / gəlir yaratmaq imkanları, ətrafdakı mövcud sosial-iqtisadi xidmətlər, kommunal infrastruktur, və köçürülmədən sonra yaşayış standartları və dolanışqlarının bərpasına kömək edəcək sosial xidmətlər ilə əlaqəli bütün narahatlıqları həll etmək üçün TMQŞ-lərə məlumat yardımçı edəcəkdir. Üstəlik, KP-nin hazırlanması zamanı Məsləhətçi potensial bacarıq əsaslı təlim ehtiyaclarını müəyyənləşdirmək və dolanışiq şəraitini artırmaq üçün təsirli və mövcud imkanların artırma fəaliyyətlərini müəyyənləşdirmək üçün təsirə məruz qalan insanların müsahibələr daxil olmaqla əlavə sosial-iqtisadi təhlil aparacaqdır. Prioritet təlim ehtiyacları və potensialın artırılması tədbirləri KP-lərdə eks olunacaqdır.

³ Əmək müqaviləsinə xitam verildiyi təqdirdə AR Əmək Məcəlləsinə əsasən, İşəgötürən tərəfindən üç aylıq əmək haqqına bərabər üç aylıq təzminat almaq hüququ vardır.

- Kənd təsərrüfatı torpaqlarını icarəyə götürənlər, icarədar-şəriklər və işçilər:** İcarə müddəti istifadə olunmayan təsirə məruz qalan icarəçilər yeni bir icarə təklifi ediləcəklər. İtirilmiş gəlirin əvəzi ödəniləcəkdir.
- Ev kirayəçiləri:** Yaşayış məqsədi ilə icarəyə götürdükləri ev kirayəçilərinə ərazidə mövcud bazar nisbətində 3 aylıq kirayə pulu veriləcək və alternativ yaşayış yerləri tapılmasına kömək ediləcəkdir.

3.4.8 Digər kompensasiyalar

- Qeyri-qanuni məskunlaşanlar:** dolanışıqları təsirə məruz qalan qeyri-qanuni məskunlaşanlara, KP hazırlığı çərçivəsində aparılmış və KP-də ətraflı şəkildə göstərilən sosial sorğu əsasında köçürülməyə yardım və yuxarıda geyd edildiyi kimi itirilmiş tikililər və digər əmlak üçün kompensasiya əsas götürülərək dolanışığın bərpası dəstəyi veriləcəkdir.⁴.
- Tikinti zamanı müvəqqəti təsirlər:** Tikinti işləri müqaviləsi, tikinti düşərgələri, ofislər, karxanalar, material saxlama sahələri, material emalı sahələri, daşınma yolları və təhkim zolağı (TZ) xaricində tələb olunan bütün torpaqların müvəqqəti alınması və bərpa edilməsinə görə podratçının məsuliyyət daşımاسını tələb edəcəkdir. Podratçı tələb etdikləri torpaq sahələrini seçəcək və torpaq sahələrini tutmaq etmək üçün torpaq sahibləri ilə müqavilələri razılışdırmağa məsul olacaqlar. Bir podratçının hər hansı bir torpaq sahibinin razılığını ala bilməməsi halında, alternativ bir yer seçməsi və yeni bir müqavilə ilə danışıqlar aparması tələb olunacaqdır. Tikinti başa çatdıqdan sonra ərazi təsirə məruz qalan şəxsə verilməzdən əvvəl podratçı tərəfindən ilkin vəziyyətinə qaytarılacaqdır. Düşərgələr, ofislər, karxanalar, material saxlama sahələri, material emalı sahələri və daşıyıcı yolların tikintisi üçün ərazinin müvəqqəti tutulması məcburi olaraq baş verməyəcəkdir. İnşaat işləri müqaviləsində yol / körpü bərpa / tikinti işləri davam edərkən mövcud nəqliyyatın tələbatına cavab vermək üçün lazımı tədbirlərin görülməsinə cavabdeh olması üçün müddəalar veriləcəkdir. Tikinti işləri müqavilələrinin icrası zamanı nəqliyyatın idarə olunması ilə bağlı bütün təkliflər üçün podratçılardan icraçı orqanın təsdiqini almaları və eyni zamanda nəqliyyatın əsas hissədən kənarlaşdırılması üçün istifadə olunan bütün müvəqqəti alternativ yolların və mövcud yolların texniki şəraitinin saxlanması tələb olunacaqdır.

3.4.9 Kompensasiya üsulları

Fərdi və ailə təsərrufatı (AT) kompensasiyaları nağd, bərpa və / və ya yardım yolu ilə həyata keçiriləcəkdir. Kompensasiya növü fərdi seçim olacaqdır. Aşağıdakı cədvəldə təzminat formaları təsvir edilmişdir.

Cədvəl 4: Kompensasiya formaları

Nəğd ödəniş	Kompensasiya AZE məbləğində hesablanacaq. Vahid dəyərlər inflyasiya üçün tənzimlənəcəkdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fermanına əsasən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün kompensasiya məbləğinin 20% -i əlavə ödəniləcəkdir.
Əvəz edilmə ilə kompensasiya	Təsirə məruz qalan insanlar və alan orqan arasında razılışdırılan hər hansı digər kompensasiya. Kompensasiyaya torpaq, evlər, digər binalar, tikinti materialları, tıqlar, kənd təsərrüfatı məhsulları və avadanlıq üçün maliyyə kreditləri kimi əşyalar daxil ola bilər.
Yardım	Yardım birdəfəlik ödəmə, daşınma müavinəti, nəqliyyat və işçi qüvvəsi və / və ya təhsili əhatə edə bilər.

⁴ Bu, qeyri-qanuni istifadə edilən torpaq üçün kompensasiyanı istisna edir. Yerləşdirilmiş ərazilər üçün kompensasiya məhkəmənin qərarı ilə yerli qanunvericiliyə uyğun olaraq ödəniləcəkdir.

Ödənişin həyata keçirilməsi zamanı inflyasiya, təhlükəsizlik və müddət kimi pul məsələləri, bütün ortaq sahiblərin (kişilər və ya qadınlar) təzminat almaq hüquqları ilə birlikdə nəzəre alınmalıdır. Yerli inflyasiya hələ də baş verə bilər; Beləliklə, təzminat dəyərlərində düzəlişlər edilməsi üçün kompensasiya edildiyi müddətdə bazar qiymətləri izləniləcəkdir. Nəğd kompensasiya ödənişlərinin vaxtına və yerinə hər alıcı tərəfindən AAYDA-TAŞ ilə məsləhətləşmələrə əsasən qərar veriləcəkdir..

“Yardım” üçün müraciət edənlər ixtisas və bacarıq baxımından uyğunluq tələblərinə cavab verməlidirlər.

3.4.10 Kompensasiyanın ödənilməsi qaydaları

Kompensasiya ödənişləri, hər hansı bir layihə ərazisinin istifadəsi, əmlak itkisi və ya fiziki köçürülmə həyata keçirilməzdən əvvəl ediləcək, əgər bu ödənişlər təsirə məruz qalan şəxslərə yeni sahələrin hazırlanmasına başlamağa imkan verəcək qədər mərhələli deyilsə. Layihə üçün torpaqalma iddiaları üzrə ödəmələrin ümumi öhdəlik AAYDA üzərinə düşür. Maliyyə Nazirliyi hesablanmış təzminatı AAYDA-in hesabına ayıracaq və təzminatı təsirə məruz qalan sakinlərin hesablarına köçürəcək. Kompensasiya ödənişinin icrası üçün Banka əlavə bir hesabat təqdim ediləcəkdir. Baxılması üçün bəzi müvafiq maddələr aşağıdakılardır:

- **Deposit/ tranzit hesabları:** siyahıyalma, işarələnmə və müfəssəl ölçülər götürülen zaman hər hansı axtarışda və ya ölkədən kənar olan TMQŞ⁵ müəyyən edilərsə onun üçün xüsusi deposit/ tranzit hesabları açılacaq, tikili və torpaq üçün hesablanan kompensasiya həmin hesaba köçürülcəkdir. Lakin bu hesablara digər birdəfəlik ödənişlər edilməyəcəkdir. Deposit/ tranzit hesabın açılması prosedurları, kompensasiya məbləğinin hesabdan çıxarılması üçün təqdim olunacaq sənədlər toplusu KP-də açıqlanacaqdır
- **Vergiqoyma:** DETAHQ nun 81-ci maddəsinə əsasən TMQŞ heç bir halda hər hansı vergilərin və əməliyat xarclərinin ödənilməsinə cəlb edilməyəcəklər. AR Hökuməti ləğv edənə qədər (əgər belə olarsa) bu ödənişlər İcraçı Təşkilat tərəfindən aparılacaqdır.
- **Bank xidmət haqqı Əlavə olaraq, bank xərcləri AO tərəfindən ödəniləcəkdir.** (Maliyyə Nazirliyi / AAYDA – LİQ).

4 KP-LƏRİN YOXLANILMASI, HAZIRLANMASI VƏ TƏSDİQLƏNMƏSİ PROSESI

4.1 Köçürülmə Təsirlərinə dair yoxlama

RYİL Alt Komponenti 1.1 - (Yenikənd-Biləsuvar) regional yolun bərpası mövcud TZ-lər çərçivəsində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Beləliklə, fiziki yerdəyişmə gözlənilməyəcəkdir. Bu ilkin konsepsiya, ƏMSÇS Sənədinin Hazırlanması üçün texniki tapşırığın bir hissəsini təşkil edir. Layihə gedişəti əsnasında inkişaf etdikdə və məcburi köçürülmə layihə komponentinin hazırlanmasından qaynaqlanarsa, bu KSÇS -si KP-nin hazırlanmasında istifadə ediləcəkdir.

Əlavə olaraq, yolun TZ daxilində bərpa oluna biləcəyinə əmin olduqda RYİL alt komponent 1.1 üçün ilkin texniki-iqtisadi əsaslandırma hazırlanmışdır; Beləliklə, Köçürülmə Təsirlərinə Nəzarətin ilkin əsasını təşkil etmişdir.

Layihə Komponentləri sahələr və yerləşmələrlə əlaqədar daha dəqiq məlumatlarla tamamlandırdığı üçün, Əlavə maddələr nəzərə alınmaqla Yoxlama yenilənə bilər.

⁵ Şəxsin tapılmasına cəhd üçün araşdırma aparan yerli Polis İdarəsi. Buraya digər tədbirlərlə bərabər qohumlarını, ailə üzvlərini və dostlarını müəyyənləşdirmək və müsahibə aparmaq, qəzetdəki reklamları daxil etmək lazımdır. Bu məlumatlara əsasən yerli məhkəmə sənədlərinə və ya yerli hakimiyət nümayəndəsinin tələbinə əsasən itkin düşmüş elan edilir və bu onun hesabına məbləğin köçürülməsinə və əraziyə tikinti üçün icazə verilməsinə imkan yaradır.

4.2 Yoxlama vərəqəsi

Yoxlama vərəqəsi daha sonra RYİL üçün Layihənin İcraçı Təlimatına daxil ediləcək. Bu yoxlama vərəqəsi gələcəkdə AAYDA-LİQ-in Sosial / Köçürülmə Mütəxəssisi (SKM) və ya xarici məsləhətçilər tərəfindən doldurulacaq və DB-yə təqdim olunmaq üçün təqdim ediləcək. Yoxlama vərəqəsi digərləri ilə yanaşı, aşağıdakılara mənfi təsirlər üçün sürətli qiymətləndirmə təmin etməlidir:

- (i) siğınacaq;
- (ii) aktivlər (əmlak) və ya aktivlərə giriş;
- (iii) təsirə məruz qalan şəxslərin başqa bir yerə köçürülməsindən asılı olmayaraq gəlir mənbələrinin və ya yaşayış vasitələrinin itirilməsi;
- (iv) torpaq
- (v) iş
- (vi) təhsilə və saqlamlığa çıxış
- (vii) həssas insanlar və ailələr
- (viii) icma sağlamlığı və təhlükəsizliyi

Yoxlama nəticələrinə əsasən, müvafiq Sosial təminat aləti olaraq **Köçürülmə Planları** hazırlanacaqdır. ƏMSS 5 (Əlavə 1 par. 1) - Köçürülmə planları, layihədən gözlənilən təsirlərin xüsusiyyətindən asılı olaraq fiziki və / və ya iqtisadi yerdəyişmənin aradan qaldırılması üçün tədbirləri əhatə edir. Layihələr köçürülmə planının əhatə dairəsindən asılı olaraq alternativ nomenklaturadan istifadə edə bilər - məsələn, bir layihənin yalnız iqtisadi yerdəyişmədən ibarət olduğu yerlərdə, köçürülmə planı “**dolanışığın bərpası planı**” adlandırılara bilər və ya qanuni olaraq müəyyən edilmiş parklara və qorunan ərazilərə giriş məhdudiyyətləri cəlb edilirsə, plan “**proses çərçivəsi**” şəklində ola bilər.

4.3 Əsas və sosial-iqtisadi məlumatlar

Təsirə məruz qalan şəxslərin əsas və sosial-iqtisadi məlumatlarının toplanmasının məqsədi KP-nin icrası zamanı həyata keçiriləcək monitoring və qiymətləndirmə parametrlərinin yaradılmasıdır. Nəticələr köçürünlən şəxslərin sosial-iqtisadi vəziyyətinin monitorinqi üçün etalon kimi istifadə ediləcəkdir. Araşdırma ƏMSS5 - Əlavə 1-in tələblərinə uyğun olaraq təsirə məruz qalan bütün şəxsləri əhatə edəcəkdir

Sosial-iqtisadi sorğu, yaşayış səviyyəsinin təfərruatlarını, əmlakın siyahısını, gəlir mənbələrini, borc səviyyəsini, ev üzvlərinin profilini, saqlamlıq və sanitariya vəziyyətini, xidmətlər və qurğulardan istifadə imkanlarını, Layihənin gözlənilən mənfəətləri və təsirlərini, o cümlədən köçürülmə ehtimalı olan bütün təsirə məruz qalmış ev təsərrüfatlarının köçürmə üstünlüklerinin detallarını özündə cəmləşdirən mərhələli bir anket istifadə edilərək həyata keçiriləcəkdir. Bu məlumatlar siyahıyalma anket məlumatları ilə birlidə mənfi təsiri azaltmaq üçün köçürülmə planının hazırlanmasını asanlaşdıracaqdır. Sorğuda iştirak edənlər gender balanslı olacaq, eyni zamanda potensial həssas və imkansız qrupları və ailə üzvlərini əhatə edəcəkdir.

Sosial-iqtisadi sorğunun bir hissəsi olaraq, fikir mübadiləsi və üstünlükleri müəyyənləşdirmək üçün müxtəlif təsir qrupları və digər maraqlı tərəflərlə geniş məsləhətləşmələr aparılacaqdır. Bu məsləhətləşmələrin nəticəsinə əsasən, dizaynlar, lazım gələrsə, dəyişəcək və qabaqlayıcı tədbirlər tətbiq ediləcəkdir. Məsləhətləşmələrdə qadınlar yer alacaq və onların narahatlıqları və layihəyə olan reaksiyaları müvafiq təsirlərin azaldıcı planı vasitəsilə həll ediləcəkdir.

4.4 Layihə Komponenti KP sənədinin hazırlanması

ƏMSS 5-ə uyğun olaraq - (Əlavə 1 par. 30) Layihə və ya fərdi layihə komponentləri müəyyən edildikdən və lazımı məlumatlar əldə edildikdən sonra, KCS potensial risk və təsirlərə mütənasib olaraq müəyyən bir plan həcmində (köçürmə planı, yaşayış planı və ya proses çərçivəsi)

genişləndiriləcəkdir. Fiziki və / və ya iqtisadi yerdəyişməyə səbəb olacaq layihə fəaliyyətləri, bu cür xüsusi planlar Bank tərəfindən yoxlanılıb təsdiqlənənə qədər başlamayacaqdır.

ƏMSS 5-ə uyğun olaraq - Əlavə 1 par. 2, köçürülmə planının tələbləri və təfəruatlar səviyyəsi köçürülmənin miqyası və mürəkkəbliyinə görə dəyişir. Plan aşağıdakılardan barədə müasir və etibarlı məlumatlara əsaslanır:

- (a) 1. təklif olunan layihə və onun köçkünlərə və mənfi təsirə məruz qalan digər qruplara potensial təsirləri;
- (b) 2. uyğun və mümkün təsir azaltma tədbirləri, və
- (c) 3. köçürmə tədbirlərinin effektiv həyata keçirilməsi üçün tələb olunan hüquqi və institutional tənzimləmələr

Minimum tələblər ƏMSS 5 - Əlavə 1 par. 3-16 aşağıdakı kimi təsvir edilir:

4. Layihənin təsviri
5. Potensial təsirlər
6. Məqsədlər
7. Siyahıyaalma və ilkin sosial-iqtisadi tədqiqatlar
8. Qanuni çərçivə
9. İnstıtusional çərçivə.
10. Uyğunluq
11. Zərərlərin qiymətləndirilməsi və kompensasiyası
12. İcmənin iştirakı
13. İcra qrafiki
14. Şikayətlərin baxılması mexanizmi
15. Monitoring və qiymətləndirmə
16. Adaptiv idarəetmə üçün tənzimləmələr

Proses fiziki yerdəyişmə ilə əlaqəli olduqda, aşağıdakıları əhatə edəcəkdir (ƏMSS 5 - Əlavə 1 bənd 17-23):

17. Keçid dövrü köməyi
18. Sahə seçimi, sahənin hazırlanması və köçürülməsi
19. Mənzil, infrastruktur və sosial xidmətlər
20. Ətraf mühitin qorunması və idarəedilməsi
21. Köçürülmə ilə bağlı məsləhətləşmələr
22. Ev sahibi icma ilə integrasiya

Proses əhəmiyyətli iqtisadi yerdəyişməyə səbəb ola biləcəyi təqdirdə, aşağıdakıları əhatə edəcəkdir (ƏMSS5 - Əlavə 1 bənd 24-29):

23. Torpaqların birbaşa dəyişdirilməsi
24. Torpağa və ya mənbələrə çıxışın itirilməsi
25. Alternativ yaşayış vasitələrinə dəstək
26. İqtisadi inkişaf imkanlarının nəzərə alınması
27. Keçid dövrü dəstəyi

Köçürülmə planı Əlavə A-da göstərilənlərə əsasən təşkil edilməlidir.

5 İcra qaydaları

Torpaqların alınmasına dair son qanunvericiliyə (Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında Qanun, 2010) uyğun olaraq, bu Qanunun 40-ci maddəsinə əsasən Köçürülmə komissiyası yaradılacaqdır. Eyni maddədə deyilir ki, alıcı orqan, müvafiq inzibati vahidin nəzdində olan müvafiq icra hakimiyyəti orqanı ilə razılışdırılaraq, üçdən az olmayan və ya iyirmidən çox

olmayan satınalmadan təsirlənən şəxslən ibarət köçürülmə komissiyası yaratmağa və köçürülmə komissiyası tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlərə yardım göstərməyə cavabdehdir. Köçürülmə komissiyasının funksiyaları aşağıdakılardır:

1. köçürülmə planının və ya təlimatının hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etmək;
2. satınalmadan təsirlənmiş şəxslərin qaldırıcıları məsələlər barədə alıcı orqanı, torpaqalma qrupunu (larını) və planlaşdırıcıları məlumatlandırmək;
3. satınalmadan təsirlənmiş şəxslərin mənafələrinin qorunması üçün bu cür oxşar fəaliyyətləri həyata keçirmək.

Torpaqalma və köçürülmənin planlaşdırılması, tətbiqi və monitoringi ilə əlaqədar AAYDA-TAŞ, rayonun icra qurumları, Tikintiye Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTNM) və tikinti işləri podratçıları da daxil olmaqla bir çox qurum iştirak edəcəkdir.

5.1 İnstıtusional tənzimləmələr - vəzifə və öhdəliklər cədvəli

5.1.1 Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi (AAYDA)

AYS ASC Dünya Bankı tərəfindən məliyyələşdirilən bütün yol layihələrinə məsuliyyət daşıyır, o cümlədən layihələrin hazırlanması, həyata keçirilməsi və TAK (torpaqalma və köçürülmə) məsələlərinin maliyyələşdirilməsi və təşkilatlar arası istiqamətləndirməyə cavabdehdir. AYS ASC öz funksiyasını LİQ vasitəsilə həyata keçirəcək, LİQ öz növbəsində layihənin icrasına və gündəlik olaraq fəaliyyətinə rayon/ subayıhə səviyyəsində nəzarət etməyə məhsuliyyət daşıyır. Hal-hazırda AYS-LİQ-in heyətində Sosial məsələlər üzrə tam ştatlı Mütəxəssis işləyir. Həmin Mütəxəssis AYS TAŞ ilə sosial məsələlərə dair əlaqə saxlayacaqdır.

5.1.2 AAYDA –Torpaqalma şöbəsi (AAYDA-TAŞ)

TAŞ üzərinə düşən öhdəliklər AAYDA-nın müxtəlif şöbələrinin fəaliyyətlərini istiqamətləndirmək və nəzarət etməktir. AAYDA rəhbərliyinə kompensasiya, torpaq/ əmlakın alınması və köçürülməyə yardımla əlaqəli fəaliyyətlər tövsiyyə edilir. TAŞ bütün təsirə məruz qalan şəxslərin müvafiq kompensasiyaların almasını təmin etməyə məsuludur. LİQ podrat şirkətlərinin nəqliyyat və texnikanın alternativ yollarla daşınması, karxanaların istifadəsi, tikinti düşərgələri, fəhlə düşərgələri və s. nəticəsində yaranan təsirin azaldılması prosedurlarına riayət etməsini təmin edir.

TAŞ təsirə məruz qalan şəxslərlə torpaqalma və köçürülmə məsələlərinə dair münasibət qura bilməsi üçün AAYDA-nın digər şöbələri tərəfindən dəstəklənəcəkdir. ..

Növbəti təşkilatlar AAYDA-TAŞ nəzarətində çalışacaq:

1. Tikintiye Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTN)
Tikintiye Texniki Nəzarət Məsləhətçisi (TTN) layihəyə podratçının tikinti fəaliyyətinə nəzarət etmək üçün cəlb ediləcəkdir. Təsviyyə edilir ki, TTNM ətraf mühit məsələləri üzrə mütəxəssisinin səlahiyyət və öhdəliklərini artırınsı ki, qadınlar, ciddi təsirə məruz qalan ailələr və həssas qruplar müvafiq podrat işlərində yeni iş imkanlarından məlumatlı olsun və faydalana bilsinlər. Həmin mütəxəssis podratçı şirkətə şikayət və müraciətlərin qeydiyyatı və təsirin qarşısının vaxtında alınması üçün ictimaiyyətlə görüşlərin aparılmasına da yardım edə bilər. Bu LİQ-ə köçürülmənin gedisətini və digər sosial məsələlərin inkişafını monitorinq etməyə koməklik göstərəcəkdir.
2. Yerli administrasiya
Yerli administrasiya, xüsusiyələ də rayon səviyyəsində olan rəsmilər torpaq statuslarının müəyyən edilməsi, mülkiyyətin qiymətləndirilməsi və torpaqalma və köçürülməyə dair digər məsələlərdə mühüm rol oynayır. Təşkilatlar arasında səmərəli əlaqəni, və müvafiq rayonlarda kompensasiya məbləğlərini və tədqiqatların nəticələrinin rəsmi bəyənilməsini təmin etmək

Üçün xüsusi komissiyalar (Köçürülmə Komissiyası) Alan Orqan və müvafiq icra hakimiyyətləri arasında əldə edilən razılaşmaya əsasən təsis ediləcəkdir.

3. Tikinti işləri podratçısı

Bərpa tədbiri olaraq ciddi təsirə məruz qalan və ya həssas qrupa aid ailələrin üzvlərinə layihəyələ əlaqəli işlərə cəlb edilməsində üstünlük veriləcəkdir. Bunun üçün podrat şirkəti və bələdiyələrlə qeyd edilən ailələrdən işçiləri məlumatlandırmaq və üstünlük vermək üçün six əlaqə saxlamaq lazımdır. Bundan başqa, Podratçı torpaq sahələrin sahibləriylə könüllü razılaşmalar əsasında tikinti məqsədləri üçün münasib ərazilərin seçilməsinə cavabdeh olacaq. Bu torpaq sahələrində heç bir könülsüz torpaqalma fəsadları baş verə bilməz.

4. Köçürülmə heyəti

Köçürülmə prosesinə nəzarət etmək məqsədilə yerli və beynəlxalq məsləhətçilər Dizayn Məsləhətçisi tərəfindən LİQ-ə yolun layihələndirmə mərhələsində KP-nin hazırlanmasında Köməklik məqsədilə cəlb ediləcəklər. AYS/ LİQ icra prosesinə mütəmadi nəzarət etməyə məhsuliyyət daşıyacaq və köçürülmə planlarını təstiq edəcəkdir

5.2 Məşvərətlər

Ictimaiyyətlə məşvərətlərin məqsədi təsirə məruz qalan insanları köçürülmənin planlaşdırılması işlərinə cəlb etməkdir. Məqsəyönlü məşvərətlər tezliklə başlanmalıdır və layihə müddəti ərzində davam etməlidir. Qadınlar və həssas qruplar daxil olmaqla geniş kütləylə məşvərətlərin aparılması ictimai iştirakın məqsədlərindən biridir. Iştirak mexanizmləri məşvərətlərin prosesinə yardım edəcək. Buna informasiya mübadiləsi, təsirə məruz qalan şəxslər və digər maraqlı tərəflərlə məşvərətlər, və o cümlədən, təsirə məruz qalan şəxsləri layihə məqsədlərinə, müxtəlif komitələr və qərarların qəbul edilməsinə cəlb etmək daxildir. Təsirə məruz qalan şəxslərlə məşvərətlər və qarşılığında olan seçimin müzakirəsi köçürülmə planlarının hazırlanması və icrası zamanı çox mühümdür.

KTP-nin yekunlaşdırılması və Layihə icraçılarına təqdim edilməsindən əvvəl təsirə məruz qalan şəxslər bir neçə dəfə təşkil olunan məşvərətlər zamanı məlumatlandırılacaqlar. Bu məşvərətlər TTN Məsləhətçisinin səfərbərliyi başlandıqdan sonra da davam edəcək ki, əhalinin layihə fəaliyyəti barədə tam məlumatlı olması, torpaqalma və köçürülmə zamanı ortaya çıxan gözlənilməz hallarda hüquqlarını bilməsi, şikayətlərin baxılması haqqında, ev şəraitini və tikinti işlərinə cəlb edilməsi barəsində məlumatlı olması təmin edilsin

5.3 Köçürmə Siyasəti Çərcivəsinin Yenilənməsi

Köçürülmə planı məcburi köçürülmə təsirinə məruz qalan bütün layihələr üçün mütləqdir. Potensial məcburi köçürülmənin təsiri və riskləri ətraflı şəkildə Planda öz əksini tapacaqdır. Köçürülmə planının məzmunu Əlavə I - də təqdim edilib.

KP-nin hazırlanması aşağıda verilən fəaliyyətlərlə müşahidə edilir:

- Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi (STQ)
- Mərzlənmə işləri
- Bazarın araşdırılması

STQ-nin məqsədi layihənin sosial mühitə olan təsirini qiymətləndirmək üçün Layihənin Təsirinə Məruz Qalan Şəxslərin (LTMQS) müəyyən edilməsidir. Bütün TMQS-nin siyahıyalımış aparılaraq, onlara dair sosial-iqtisadi məlumatlar toplanacaq və nəticədə layihə təsirinə məruz qalan şəxslərə aid/ istifadəsində olan mülkiyyətin inventarlaşdırılması aparılacaq və bu məlumatlar əsasında hər bir təsir növü müəyyən edilərək müvafiq hüquqların kateqoriyası siyahısı tərtib ediləcəkdir. Layihə təsirinə məruz qalan insanlar arasında həssas qruplar müəyyən edilərək yaşayış şəraitlərinin yaxşılaşmasını təmin etmək üçün onlara əlavə bərpa tədbirləri görülcəkdir. Inventarlaşdırma

tarixində layihə ərazisində müəyyən edilən bütün təsirə məruz qalmış şəxslər kompensasiya və/ ya köçürülmə hüquqlarına malik olacaqlar. Sosial Təsirin Qiymətləndirilməsi (STQ) layihədən öncəki sosial-iqtisadi araşdırımlar və KTP-nin göstəriciləriylə əlaqələndiriləcəkdir.

Mərzlənmə KTP-nin hazırlanmasının ilkin mərhələsi zamanı LTMQS-nin iştirakı ilə aparılacaqdır. Bu zaman LTMQS təsirin tam miqyasını və itirdikləri mülkiyyətin, gəlirin, biznes və yaşayış şəraitini müəyyən edə bilərlər. Hüququ çatan TMQS üçün kompensasiya məbləğləri layihə təsirinə məruz qalan əmlakın və layihənin ümumi təsirinin yekun inventarizasiyası zamanı əldə edilən məlumatlara əsasən müəyyən ediləcəkdir.

Bütün bu proses ərzində TMQS qiymətləndirmə metodologiyası, hüquqlar, kompensasiyaların və köçürülmənin bündə təminatları və digər yardım kimi məlumatlarla təmin ediləcək və bu informasiya yiğcam şəklində bukletlər vasitəsilə LTMQS-yə təqdim ediləcəkdir. KTP-nin ilkin variantı TMQS və qeyri TMQS ilə yerlərdə müzakirə ediləcək və edilən şəhərlər sənədə daxil ediləcəkdir. KTP-nin ilk nümunəsi AYS və DB tərəfindən baxılacaq və KTP AYS və Bank tərəfindən təstiqlənməyinçə tikinti işlərinə başlanmasına icazə verilməyəcəkdir

5.4 Monitoring və Nəzarət

Təsirə məruz qalan insanlar barədə planlaşdırılmış köçürülmə tədbirlərinin görülməsini yoxlamaq üçün monitoring sistemi təşkil ediləcəkdir. Monitoring sistemi həmcinin məlumat toplanması, məlumat təhlili, dəqiqləşdirmə, keyfiyyətə nəzarət, aidiyyəti olan təşkilatlarla əlaqə, hesabatların hazırlanması, hesabatların icra orqanına və Dünya Bankına təqdim edilməsi kimi xüsusi tapşırıqlar üçün məsuliyyətləri müəyyən edəcəkdir.

5.4.1 Daxili Monitoring

Daxili monitoring TAŞ/ LİQ tərəfindən aparılacaqdır. Nəticələr AAYDA və Dünya Bankına layihənin icrasını əks etdirən yarımillik hesabatlar vasitəsilə məruzə ediləcəkdir. Köçürülməyə aid tədbirlər və dərhal əldə edilən nəticələrlə əlaqəli göstəricilər daxili monitoringin göstəriciləri sayılır. Bu məlumat birbaşa olaraq tikintiyə texniki nəzarət məsləhətçisi tərəfindən layihə ərazisindən əldə ediləcək və aylıq olaraq LİQ-ə köçürülmə planlarının yerinə yetirilməsi və nəticələrinin qiymətləndirilməsi, ehtiyac olarsa iş programında müəyyən dəyişikliklər edilməsi üçün hesabat ediləcəkdir. Aylıq hesabatlar əsasında LİQ tərəfindən, tələb olunarsa, rüblük hesabatlar hazırlanaraq AAYDA və DB-na təqdim ediləcəkdir.

Daxili monitoringdə xüsusi göstəricilər bunlardır: (i) təsirə məruz qalan insanlarla məşvərətlərin aparılması və informasiya kampaniyası; (ii) torpaqalmanın və torpaq üçün kompensasiyaların ödəniş statusu; (iii) təsirə məruz qalan təkilişlər və digər mülkiyyət üçün kompensasiyaların ödənilməsi; (iv) təsirə məruz qalan insanların köçürülməsi; (v) gəlirin itirilməsi üçün ödənişlər; (vi) köçürülcək torpaq sahələrinin seçilməsi və paylanması; (vii) köçürülmə yardımı üçün ödənişlər, və (viii) gəlirin və yaşayış səviyyəsinin bərpası tədbirləri. Yuxarıda qeyd edilənlər növbəti göstəricilər vasitəsilə layihə müddəti boyu gündəlik olaraq köçürülmə fəaliyyətlərinin yoxlanmasına məhsul olan TAŞ / LİQ tərəfindən əldə ediləcəkdir: (i) təsirə məruz qalan şəxslərin İnvəntarlaşdırma məlumatları ilə tanışlıq, (ii) təsirə məruz qalan şəxslərlə məşvərətlər və qeyri rəsmi müsahibələr, (iii) əsaslı araşdırımlar, (iv) təsirə məruz qalan şəxslərin nümunə olaraq araşdırılması, (v) rəsmi şəxslərlə müsahibə, və (vi) icmalarla görüşlər.

5.4.2 Xarici Monitoring

Xarici monitoring ildə iki dəfə aparılacaq və nəticələri yarımillik hesabatlar vasitəsilə LİQ-ə və DB-yə məruzə ediləcəkdir. Xarici monitoringin nəticələri AAYDA-ə təqdim ediləcəkdir. Xarici monitoring göstəricilərinə daxildir: (i) LİQ tərəfindən hazırlanmış daxili monitoring hesabatları ilə tanışlıq və onların yoxlanılması; (ii) təsir göstəricilərinin müəyyən edilməsi və seçilməsi; (iii) təsirə məruz qalan şəxslərlə rəsmi və qeyri rəsmi araşdırımlar nəticəsində təsirin qiymətləndirilməsi; (iv) ilkin

hesabatın hazırlanması üçün təsirə məruz qalan şəxslərlə, rəsmilərlə, icma liderləriylə məşvərətlərin aparılması; və (v) köçürülmənin səmərəliliyi, effektliyi, təsir və davamlığının qiymətləndirilməsi, gələcək köçürülmə siyasetinin formalaşması və planlaşdırılması üçün əldə edilən təcrübə və tövsiyyələrin verilməsi.

Təsirə məruz qalan şəxslərin statusunu qiymətləndirərkən növbəti faktorlar nəzərə alınacaqdır:

- Köçürülmədən sonra təsirə mətuz qalan şəxslərin sosial-iqtisadi vəziyyəti;
- Təsirə məruz qalan şəxslərdən kompensasiya, köçürülmə seçimi, alternativ inkişaf və köçürülmə vaxt cədvəlinə dair cavabların alınması;
- Gəlir və məhsul satışında olan dəyişikliklər;
- Məcburi köçkünlər, sənədsiz və icazəsiz istifadəçilərin vəziyyətinin bərpası;
- Biznes və mülkiyyət üçün qəbul edilən qiymətləndirmə metodu;
- Şikayətlər prosedurlarının qəbul edilməsi;
- Kompensasiya və köçürülməyə yardım məvaciblərinin paylanması; və
- Köçürülmədən sonra təsirə məruz qalan insanların məmənunluq dərəcəsi.

Kompensasiya və köçürülməyə yardım proseslərini ümumi şəkildə yoxladıqdan sonra xarici monitoring layihə təsirinə məruz qalan həssas qrupların (ailə başçısı qadın olan ailələr, şikəst/ yaşılı əhali və yoxsul ailələr) vəziyyətini yoxlayacaqdır.

6 Şikayətlərin baxılması mexanizmi

Şikayətlərin Baxılması Mexanizmləri (ŞBM) təsirə məruz qalmış insanların layihənin təsiri ilə əlaqədar müraciət və şikayətlərini aşkar edib həll etmək üçün etibarlı vasitədir ki, layihə çərçivəsində həmin şikayət və müraciətlərin müvafiq şəkildə ünvanlandırılması təmin edilir. Bu layihədə Şikayətlərin baxılması mexanizmləri təyin ediləcək və həmin mexanizmlər vasitəsilə təsirə məruz qalmış insanlar hüquqları haqda və o cümlədən, məşvərətlər, araşdırımlar, kompensasiyaların alınması və köçürülmə mərhələlərində həm yazılı həm şifahi şəkildə şəkayətlərinin bildirilməsi və ünvanlandırılması barəsində ətraflı məlumat alacaqlar. Prosesləri tezləşdirmək üçün Şikayətlərin Baxılması Mexanizmləri Dövlət Ehtiyacları üçün Torpaqların Alınması Qanununa uyğun olaraq tərtib ediləcəkdir (Maddə 75). Şikayətlərin Baxılması Komissiyası (ŞBK) KTP-nin icrasına başlanmaqdən əvvəl münaqişələrin həlli və idarəedilməsində bılık və təcrübəyə malik 3-5 nəfərdən (yerli QHT, müvafiq dövlət təşkilatları, ictimai, bələdiyyə təmsilçiləri) ibarət olmaqla təşkil ediləcəkdir. Şikayətlərin baxılması üçün növbəti mərhələlər müvcuddur:

Mərhələ 1 (Şikayətlərin Baxılması Komissiyası): ŞBK münaqişə tərəfləri arasında ortaq olacaq və ikitərəfli razılıq əsasında məsələlərin həll edilməsi üçün səy göstərəcəkdir. ŞBK-nin tövsiyələri Alan Orqana göndəriləcəkdir. Alan Orqan LTMQS⁶-nin şikayətlərinin baxılmasına məhsuliyyət daşıyır, və ehtiyac olarsa şikayətləri həlli üçün müvafiq qurum və təşkilatlara ötürəcəkdir. Kompensasiya məbləğlərinə dair tövsiyələr istisna olmaqla Alan Orqan ŞBK-nin bütün tövsiyələrini qəbul edəcək və Nəzarət orqanına ötürəcəkdir. TMQS ŞBK ilə telefon, eletron poçt, birbaşa görüşlər və məktublar vasitəsilə əlaqə saxlaya biləcəklər. KTP-nin icrasına başlanmaqdən əvvəl ŞBK telefon nömrələri TMQS-yə veriləcək və ərazidəki əsas yerlərdə elanlarla yayılacaqdır.

Mərhələ 2 (Nəzarət Orqanı): Nəzarət Orqanı (NO) kompensasiya məbləği ilə əlaqəli ŞBK tövsiyələrini (Maddə 75.6) və Ala n Orqanın bununla bağlı rəyini yoxlama və sertifikatlaşdırma üçün Qiymətləndirmə Komissiyasına göndərəcəkdir. Daha sonra qiymətləndirmə nəticəsi AO tərəfindən TMQS hər hansı bir ödəniş üçün istifadə olunacaqdır. Bu mərhələnin vaxt müddəti təxminən 15 gün olacaq.

⁶ IO, Layihənin əvvəlində NK tərəfindən təyin olunmuş Sifarişçi, AAYDA deməkdir

Mərhələ 3. (Məhkəmə): Məhkəmə, TMQŞ qarşısında son müraciət yeri olacaq. Təsirə məruz qalan şəxslər Nəzarət Orqanının qərarı ilə razılaşmadıqla məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Prinsipcə, Layihədən Təsirlənən Şəxslər Layihə İcraçılarının fəaliyyəti və ya bigənəliyi ilə razılaşmadıqları zaman müvafiq məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Bununla birləşdə, şikayətlərin məhkəmə səviyyəsinə yüksəlməməsi üçün Layihəyə aid ŞBM tam və şəffaf şəkildə həyata keçiriləcəkdir. Bunu söylədikdən sonra, LTMQŞ-lər ŞBM-nin son qərarı ilə razılaşmadıqları təqdirdə məhkəməyə müraciət edə bilərlər. Bu mərhələnin müddəti 30 gün çəkəcəkdir.

7 Cinsi təsir və qabaqlayıcı tədbirlər

Buna bənzər yol layihələri təcrübəsi göstərdiyi kimi, kişilər və qadınlar həm əkinçilik, həm də kənd təsərrüfatı sektorunda gəlir gətirən və təsərrüfat fəaliyyətlərində birgə sosial-iqtisadi rollara və vəzifələrə sahib olurlar. Layihə çərçivəsində qadınların, öz hüquqları çərçivəsində onlara düşən təzminat və yardım alması bu KCS-nin niyyətlərindən biridir. Ənənəvi olaraq qadınlar ailə başçısı hesab edilir, belə ki, təzminat və bərpa prosesində faydalananlar və maraqlı tərəflər kimi siyahıya alınmalarına ehtiyac yaranacaqdır. Layihədə qadınların daha çox iştirakını təmin etmək üçün aşağıdakılardan nəzəre alınacaqdır:

- Layihə təsirinə məruz qalacağı ehtimal olunan qadınlara diqqət yetirmək üçün gender bölgüsü barədə məlumatların verilməsi və müvafiq olaraq layihənin hər mərhələsində iştiraklarını təmin etmək üçün tədbirlər.
- Kompensasiya hüquqlarını müəyyənləşdirmək və müzakirəyə çıxarmaq və KP-nin effektiv tətbiqi üçün qadınların bütün ictimai məsləhətləşmə proseslərində iştirakını təmin etmək üçün tədbirlər.
- KP-nin monitorinqi və qiymətləndirilməsi zamanı qadınlara və digər həssas qruplara xüsusi diqqətin təmin edilməsi üçün tədbirlər.

8 Köçürülmə Planının (KP) Maliyyələşdirilməsi

Köçürülmə planının bütün hazırlıq və icra xərcləri, o cümlədən kompensasiya dəyəri və TAŞ rəhbərliyi, layihə xərclərinin ayrılmaz hissəsi kimi Azərbaycan Hökuməti tərəfindən təmin ediləcəkdir. KP-da aşağıdakılardı gösterən təxminini bütçə bölməsi olacaqdır:

- (i) təsirə məruz qalan bütün növ əmlaka vahid kompensasiya qiymətləri və müavinətlər,
- (ii) vahid kompensasiya qiymətlərinin hesablanması tətbiq edilən metodologiya, və
- (iii) inzibati xərclər, əməliyyat qeydiyyatı ilə əlaqədar rəsmi ödənişlər və nəzərdə tutulmayan xərclər daxil olmaqla bütün kompensasiya xərcləri üçün təxminini bütçə cədvəli.

AAYDA, köçürülmə fəaliyyət planının həyata keçirilməsi üçün lazımlı vəsaitlərin vaxtında ayrılmışında məsuliyyətlidir. Vəsaitin vaxtında çatdırılmasını təmin etmək üçün AAYDA MN və Nazirlər Kabinetinə ilə səx əlaqədə olacaqdır. Vəsait köçürülmələri KP tərəfindən göstərilən bütçə tələblərinə əsasən ildə iki dəfə nəzərdən keçiriləcəkdir. Müxtəlif zərərlərə görə kompensasiya ödənişləri və köçürülmə yardımı üçün ayrılan vəsait, AAYDA tərəfindən birbaşa yerli hökumətlərlə əlaqələndirilərək TAŞ vasitəsi ilə veriləcəkdir.

9 Açıqlama

Məlumatların açıqlanması Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Siyasetində əks olunmuşdur (par. 49-52). Əsas məqamlar aşağıdakılardır:

- Bank Borcalanın maraqlı tərəflər ilə məsləhətləşmələr zamanı Borcalanın layihənin potensial riskləri və təsirləri barədə kifayət qədər məlumat verməsini tələb edəcəkdir.

- Bank, ətraf mühit və sosial riskləri və Yüksək Risk və Əhəmiyyətli Risk layihələrinin təsirlərinə dair sənədləri layihə qiymətləndirilməsindən əvvəl açıqlayacaqdır.
- Yüksək Risk və Əsas Risk layihələrlə əlaqədar Bank, Layihə Qiymətləndirmə Sənədində idarə Heyətinin təsdiqindən sonra hazırlanacaq və açıqlanacaq layihə ilə əlaqəli sənədləri qeyd edəcəkdir.

Dünya Bankının Ətraf Mühit və Sosial Siyaset (par. 53) üzrə aparılan məşvərətlər və iştirak xüsusi olaraq vurğulanır. Beləliklə, qeyd edilir ki, “*Bank, maraqlı tərəflərlə erkən və davamlı iştirak və səmərəli məsləhətləşmələrin vacibliyini bəyan edir. Bank, Borcalandan təklif olunan layihələrin təsirinə məruz qalan icmalar, qruplar və ya ayrı-ayrı şəxslər də daxil olmaqla maraqlı tərəflərlə məlumatların açıqlanması, məsləhətləşmələr və təsirə məruz qalan icmalarla risklərə və təsirlərə mütənasib şəkildə məlumatlı iştirak yolu ilə əlaqə qurmağı tələb edəcəkdir.*”

ƏMSS10 - Maraqlı tərəflərin iştirakı və Məlumatların açıqlanması Borcalanın maraqlı tərəflərlə mütəmadi əlaqəda olmasını tələb edir. Bu əlaqə layihənin ətraf mühit və sosial qiymətləndirmə, o cümlədən layihə dizaynı və icrasının ayrılmaz hissəsi olaraq aşağıdakı prosesləri əhatə edir:

- (i) maraqlı tərəflərin müəyyənləşdirilməsi və təhlili;
- (ii) maraqlı tərəflərlə əlaqənin necə olacağını planlaşdırılması;
- (iii) məlumatların açıqlanması;
- (iv) maraqlı tərəflərlə məşvərətlər;
- (v) şikayətlərə baxılması və cavablandırılması; və
- (vi) maraqlı tərəflərə hesabat vermək.

Layihə barədə Azərbaycan Hökumətinin, rayonların, bələdiyyələrin vəzifəli şəxsləri məlumatlandırılacaq və təsirə məruz qalan əmlakin inventarizasiyası və TMQŞ-lərin siyahıya alınmasında onlara müvafiq yardımına əlaqədar müraciət olunacaqdır. Ayrıca, KP-nin yekunlaşdırılması və layihə rəhbərlerinə təqdim edilməsindən əvvəl, TMQŞ-lər siyahıya almanın nəticələri barədə məlumatlandırılacaq və məsləhətləşəcək və onların kompensasiya və ya digər köçürülmə yardımları ilə bağlı seçimləri lazımi qaydada nəzərə alınacaqdır. TMQŞ-lərin aktiv iştirakı və sorğularını təmin edən proses və mexanizmlər qeydə alınacaq və qısa məzmunu KP-na əlavə ediləcəkdir. TMQŞ-lərin aktiv iştirakı və sorğularını təmin edən proses və mexanizmlər qeydə alınacaq və qısa məzmunu KP-na əlavə ediləcəkdir.

KSÇS-nin İngilis və Azərbaycan dilindəki versiyaları, Bankın İnfomasiya əldə etmə siyasetinə əsasən, Dünya Bankının məlumat bazasında açıqlanacaqdır. KSÇS -nın Azərbaycan dilindəki versiyası AAYDA-nın rəsmi saytında açıqlanacaqdır. KSÇS və KQ-nın Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş nüsxələri yerli ictimaiyyətə paylanacaqdır. KP-nin Azərbaycan dilində olan versiyası təsirə məruz qalan icmalara açıqlanacaqdır, gündəmdə olan torpaqalma və köçürülmə fəaliyyətlərini ətraflı şəkildə eks etdirən, o cümlədən kompensasiya alma haqqını və hüquq müddəalarını özündə cəmləşdirən və Azərbaycan dilində tərtib edilən broşur kompensasiya / bərpa prosesinə başlamazdan və podrat müqavilələrini imzalamadan əvvəl TMQŞ göndəriləcəkdir. Məsləhətləşmə prosesi layihə dövrü ərzində davam edəcəkdir.

10 Əlavələr

10.1 Əlavə 1. Köçürülmə Planının Xülasəsi

(Daha ətraflı istinad edilə bilər: ƏMSS5 Əlavə 1 - Məcburi Köçürülmə Alətləri)

Köçürülmə Planının Xülasəsi

Giriş:

- Layihənin qısa təsviri
- Əlaqədar qurğular daxil olmaqla Layihə komponentlərinin siyahısı (olarsa)
- Torpaqalma və Köçürülməni tələb edən layihə komponentlərinin təsviri; torpaqalma və köçürülmənin ümumi dəyəri

Potensial təsirlər

- Yerdəyişmənin səbəb olan layihə komponentləri və ya fəaliyyətlər
- Təsir zonası
- Torpaqalmanın, o cümlədən tikili və digər əsas əmlaka təsirin həcmi və miqyası
- Torpaq və ya təbii sərvətlərin istifadəsi və ya onlara girişdə hər hansı bir layihə tərəfindən qoyulmuş məhdudiyyətlər
- Yerdəyişmənin qarşısını almaq və ya minimuma endirmək üçün nəzərdə tutulmuş alternativlər və bunların rədd edilmə səbəbləri
- Layihənin icrası zamanı mümkün qədər yerdəyişmənin minimuma endirmək üçün qurulmuş mexanizmlər

Məqsədlər

- Köçürülmə programının əsas məqsədləri

Köçürülmənin azaldılması:

- Köçürülmənin azaldılması üçün edilən səyləri təsvir edin
- Bu səylərin nəticələrini açıqlayın
- İcra zamanı köçürülməni azaldacaq mexanizmləri təsvir edin

Inventarlaşdırma və sosial-iqtisadi araşdırırmalar:

- Köçürülmə, mülkiyyətin qiymətləndirilməsi, təbii resursların qiymətləndirilməsi və sosial-iqtisadi araşdırımların nəticələrini təqdim edin
- Təsirlərin və təsirə məruz qalan insanların bütün kateqoriyalarını müəyyənləşdirin
- Köçürülən ev təsərrüfatlarının xüsusiyyətlərini, o cümlədən istehsal sistemi, işçi qüvvəsi və ev təsərrüfatlarının təşkilini müəyyənləşdirmək; yaşayış yerləri (müvafiq olaraq istehsal səviyyələri və həm rəsmi, həm də qeyri-rəsmi iqtisadi fəaliyyətdən əldə olunan gəlir daxil olmaqla) və köçürülən əhalinin yaşayış standartları (sağlıqlıq vəziyyəti daxil olmaqla) haqqında ilkin məlumatları əldə etmək
- Həssas qruplar və ya onlar üçün xüsusi müddəalar verilə bilən şəxslər haqqında məlumat
- Təsirə məruz qalan dövlət və ya icma infrastrukturunun, əmlakın və ya xidmətlərinin müəyyənləşdirilməsi;
- Köçürülmə programının dizaynı və büdcəsi üçün zəminin yaradılması;
- Müəyyənləşdirilməsi ilə birlikdə uyğun olmayan şəxslərin kompensasiya və köçürülmə yardımından kənarlaşdırılması üçün zəminin yaradılması;
- Monitoring və qiymətləndirmə məqsədləri üçün ilkin şəraitlərin yaradılması
- Təsirə məruz qalan insanlarla aparılan müxtəlif araşdırımların nəticələrinə dair məşvərətləri yekunlaşdırın

- KTP-nin monitoringi və qiymətləndirilməsi işlərinin bir hissəsi olaraq inventarlaşdırma, mülkiyyət nümunələrinin, resursların qiymətləndirilməsi və sosial-iqtisadi araşdırılmalara dair informasiyanın yeniləşdirilməsinə olan ehtiyacı təsvir edin

Hüquqi Çərçivə:

- Köçürülməyə tətbiq edilən bütün yerli qanunlar və adətləri təsvir edin.
- Yerli qanunlar və Dünya Bankı siyaseti arasında mövcud olan boşluqları müəyyən edin və münaqışərin həlli üçün layihənin xüsusi mexanizmlərini açıqlayın
- Təsirin hər bir kateqoriyası üçün müvafiq hüquqları açıqlayın və köçürülmənin icrasının razılışdırılmış KTP-nin xüsusi müddəələri əsasında aparılacağını qeyd edin.
- Təsirə məruz qalmış tikililərin, torpağın, ağacların və digər mülkiyyətin qiymətləndirilməsi üçün istifadə edilən metodikani izah edin.
- Kompensasiya hüquqlarını açıqlayan cədvəl tərtib edin.

Müvafiqlik

- KŞ və müəyyən olmuş son tarix daxil olmaqla kompensasiya və digər köçürülmə yardımlarını əldə etməsi üçün müvafiqliyi müəyyənləşdirmə meyyarlarının tərifi

Zərərlərin qiymətləndirilməsi və kompensasiyası

- Zərərin bərpa dəyərini təyin etmək üçün zərərlərin qiymətləndirilməsində istifadə ediləcək metodologiya; və yerli qanunlara uyğun olaraq torpaq, təbii ehtiyatlar və digər əmlak üçün təklif olunan kompensasiya növləri və səviyyələrinin təsviri və onların bərpa dəyərinə nail olmaq üçün lazımlı olan əlavə tədbirlər

Köçürülmə Əraziləri:

- Layihədə kənd təsərrüfat təyinatlı torpaqların/ örus sahələrin ayrılması nəzərdə tutulurmu?
- Torpaq ayrılaceq fərdi ev sahibləri yeni potensial sahələrin ayrılmrasında iştirak edəcəklərmi, və ayrılan sahələri etirazsız qəbul edəcəklərmi?
- Təsirə məruz qalmış əhalinin potensial yaşayış ərazilərinin müəyyən edilməsi, müsbət-məhfi tərəflərinin qiymətləndirilməsi və ən münasib sahələrin seçilməsinə cəlb edilməsi üçün xüsusi prosesləri təsvir edin.
- Təklif edilən ərazilərin müəyyən edilməsi üçün aparılan texniki-iqtisadi araşdırılmaları (torpaq və torpaqdan istifadə imkanları, əkinçilik və heyvandarlıq imkanları, su təchizatı kimi təbii resursların qiymətləndirilməsi daxil olmaqla), və o cümlədən ərazilərin ətraf və sosial mühitinə təsirin qiymətləndirilməsini təsvir edin.

Gəlirin bərpası:

- Müəyyən edilmiş kompensasiya hüquqları təsirin hər növü üzrə gəlirin bərpası üçün yetərlidirmi? Əlavə hansı iqtisadi bərpa tədbirləri labüddür?
- Təsirin hər bir kateqoriyası üçün bərpa strategiyalarının qısa icmalını verin və onların institusional, maliyyə və texniki aspektlərini müəyyən edin.
- Təsirə məruz qalan əhali ilə aparılan məşvərətlərin prosesini və gəlirin bərpası üçün strategiyanın yekunlaşdırılmasında iştirakını təsvir edin.
- Bu strategiyalar necə fərqlənir?
- Gəlirin bərpası üçün yaşayış şəraitinin dəyişilməsi, fermer təsərrufatı üçün digər torpaqların abadlaşması və ya müəyyən təlim, hazırlıq və icra üçün zaman tələb edən digər fəaliyyətlər tələb edilirmi?
- Yoxsulluğa aparan risklərə dair hansı tədbirlər tövsiyə edilir?
- Köçürülmə proqramlarının maneəsiz və səlist şəkildə həyata keçirmək üçün əsas institusional və digər səpkili risklər nədən ibarətdir?
- Gəlirin bərpa tədbirlərinin səmərəliliyinin monitoring proseslərini təsvir edin

- Hal hazırda layihə ərazisində və ya ətrafında fəaliyyət göstərən hər hansı icma inkişaf programı haqqında məlumat verin.
- Belə proqramların olduğu təqdirdə onlar fəaliyyət göstərdiyi icmaların inkişaf tələblərinə cavab verirlərmi? Aralarında bu layihənin tərəfdasıları tərəfindən yeni proqramları dəstəkləmək və ya layihə ərazisində icmaların inkişaf tələblərinə cavab vermək üçün mövcud proqramların əhatə dairəsinin genişləndirmək şansı varmı?

İnstitusional Razılışmalar:

- Müvafiqlik siyasetinin hər bir tələbi/ fəaliyyətini təmin edən, gəlirin bərpası proqramlarını həyata keçirən və köçürülmə tədbirlər planında qeyd edilən fəaliyyətlərin istiqamətləndirilməsinə cavabdeh olan təşkilat (təşkilatlar) açıqlansın.
- Köçürülmə fəaliyyəti bir neçə təşkilatlar arasında bölünərsə və ya köçürülmə uzun müddətdən sonra bir neçə mərhələdən ibarət olarsa istiqamətləndirmə işlərinin necə təşkil ediləcəyi təyin edilsin.
- Bütün icra təşkilatlarını istiqamətləndirən təşkilat müəyyən edisin. Bu təşkilatın yetərincə səlahiyyəti və resursları varmı?
- Gəlirin bərpası prosesinə (torpağın abadlaşdırılması, torpağın ayrılması, kredit, təlimlər) cəlb edilən xarici (qeyri layihə) təşkilatlar və bu təşkilatların müvafiq fəaliyyətini təmin edən mexanizmlər göstərilsin.
- Köçürülmə üçün institusional imkanlar və öhdəliklər açıqlansın.
- Müstəqil monitoring, qiymətləndirmə, və KTP-nin maliyyə auditini, o cümlədən müvafiq tədbirlərin vaxtında görülməsini təmin edən mexanizmlər müəyyən edilsin.

İcra Qrafiki:

- Hər bir fəaliyyətin yerinə yetirilməsində məsul olan təşkilatlar və onların fəaliyyətlərinin qısa xülasəsiyle bərabər KTP-nin icrasında fəaliyyətlərin xronoloji ardıcılılığı göstərilsin.
- Köçürülmənin həyata keçirilməsiyle əlaqədar fəaliyyətlərin aylıq icra grafiki tərtib edilsin (məsələn, Gantt chart-dan istifadə edərək).
- Köçürülmənin icrası və layihənin hər bir komponentinin tikinti işlərinin başlanması arasında əlaqə izah edilsin.

İştrak və Məşvərətlər:

- Müxtəlif maraqlı tərəflər müəyyən edilsin
- Təsirə məruz qalan əhali və maraqlı tərəflərin Köçürülmənin hazırlıq işləri və planlaşdırılmasında məşvərətlərə/ iştirakına sövq edən proseslər açıqlansın
- Təsirə məruz qalan əhali və maraqlı tərəflərin icra və monitoring fəaliyyətinə cəlb edilməsi prosesi açıqlansın
- Itirilmiş mülk üçün kompensasiya, kompensasiya almaq hüquqları, köçürülmə yardımı və şikayətlərin baxılması prosedurları daxil olmaqla KTP-yə dair məlumatların təsirə məruz qalan şəxslər və maraqlı tərəflərə açıqlanması planı izah edilsin
- Fikir mübadiləsinin xülasəsi və köçürülmə planının hazırlanmasında bu fikirlərin necə nəzərə alındığı
- Təqdim olunan köçürülmə alternativlərinə və KŞ-in onlara təqdim edilən seçimlərlə bağlı etdikləri seçimə baxış
- KŞ narahatlıqlarını layihənin planlaşdırma və həyata keçirmə müddətində layihə icraçılarına çatdırmaqları üçün institusional tədbirlər vasitəsi və yerli tayfalar, etnik azlıqlar, torpağı olmayanlar və qadınlar kimi həssas qrupların lazımı səviyyədə təmsil olunmasını təmin etmək üçün tədbirlər

Şikayətlərə baxılması:

- Şikayətlərin qeydiyyatı və həlli proseslərinin hər mərhələsi qeyd edilsin və şikayətlərin təmənnasız qeydiyyatı, cavablandırma və əlaqə vasitələrinə dair xüsusi məlumatlar verilsin.
- Məhkəməyə müraciət mexanizmi açıqlansın

- Digər vasitələr fayda verməzsə məhkəməyə müraciət imkanları izah edilsin.
- Yerdəyişmə və ya köçürülmə nəticəsində yaranan mübahisələrin üçüncü tərəflərin həlli üçün əlverişli və əlçatan prosedurları təsvir edin; bu cür şikayət mexanizmləri məhkəmə müraciətinin, icma və ənənəvi mübahisələrin həlli mexanizmlərinin mövcudluğunu nəzəre almalıdır

Xərclər və Büdcə:

- Maliyyə öhdəliyi və səlahiyyəti haqqında dəqiq açıqlanma verilsin
- Köçürülməni təmin edən maliyyə mənbələri sadalansın və vəsaitin hərəkəti açıqlansın
- Köçürülmə üçün ayrılan büdcənin kifayət olması və layihənin ümumi büdcəsinə daxil olması təmin edilsin.
- Dövlət tərəfindən, əgər olarsa, ödəniləcək köçürülmə xərcləri müəyyən edilsin və ödənişlərin KTP və layihə qrafiki ilə istiqamətləndirilməsini təmin edən mexanizmlər müəyyən edilsin.
- Xərclər və mülkiyyət növü üzrə, planlaşdırma və icra daxil olmaqla bütün köçürülmə xərcləri, rəhbərlik və idarəetmə, monitoring və qiymətləndirmə və nəzərdə tutulmayan digər xarclər üzrə təxmini bütçə hesablansın.
- Qiymətləndirmə və kompensasiya məbləğlərinin inflyasiya və məzənnənin dəyişkənliliyinə münasib uyğunlaşdırılması üçün xüsusi tədbirlər açıqlansın
- İşin fiziki həcmi və qiymət dəyişiklikləri üçün yaradılmış ehtiyatları açıqlayın
- Köçürülmənin bütün müddəti ərzində müqavilələrin təltif edilməsi və müqavilələrə əsasən işlərin görülməsi prosesi daxil olmaqla xarici monitoring və qiymətləndirmə üçün maliyyə razılışmalarını açıqlayın

İcra cədvəli

- Yer dəyişdirmə üçün gözlənilən tarixləri və bütün köçürülmə planı fəaliyyətləri üçün təxmini başlanğıc və başa çatma tarixlərini təqdim edən bir icra cədvəli. Cədvəldə köçürülmə fəaliyyətinin ümumi layihənin icrası ilə necə əlaqəli olduğu göstərməlidir.

Monitoring və qiymətləndirmə

- Bank tərəfindən uyğun hesab edildiyi kimi üçüncü tərəf nəzarətçilərin iştirakı ilə (tam və obyektiv məlumatın təmin edilməsi məqsədilə) İcraçı Orqan tərəfindən köçürülmə və köçürülmə fəaliyyətinin monitorinqi üzrə tədbirlər; köçürülmə fəaliyyətləri üçün edilən səylərin, nəticələrin və nəticələri qiymətləndirmək üçün icra monitorinqinin göstəriciləri; KŞ monitoring prosesinə cəlb edilməsi; bütün köçürülmə işləri başa çatdıqdan sonra müvafiq bir müddət üçün nəticələrin qiymətləndirilməsi; sonrakı icraya rəhbərlik etmək üçün köçürülmə monitorinqinin nəticələrindən istifadə olunması

Adaptiv idarəetmə üçün tədbirlər

Layihə şərtlərindəki gözlənilməz dəyişikliklərə və ya qənaətbəxş köçürmə nəticələrini əldə etmək üçün gözlənilməz maneələrə cavab olaraq köçürülmənin icrasını uyğunlaşdırılması üçün müddəalar

10.2 Əlavə 2. İctimai Məşvərətlərin Protokolları

Ictimai məşvərətlərdən sonra tərtib ediləcək